

Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk

'Het morele klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg.'

Door Sofie Agten

Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)

Hasselt
Academiejaar 2014- 2015

Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk

'Het morele klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg.'

Door Sofie Agten

Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)

Hasselt
Academiejaar 2014- 2015

WOORD VOORAF

De realisatie van dit eindwerk zou onmogelijk geweest zijn zonder de hulp, steun en tijd van heel wat mensen. Via deze weg wil ik hen dan ook graag bedanken.

Eerst en vooral gaat mijn oprechte dank uit naar het Vrij Internaat Midden-Limburg, in het bijzonder Mevr. Kathlijne Olaerts, beheerster van het internaat. Dankzij haar heb ik de kans gekregen om mijn eindwerk af te ronden. Daarom wil ik iedereen van het internaat bedanken om mij met open armen te ontvangen en voor het bijdragen en ter beschikking stellen van hun kennis.

Verder wil ik Mevr. Verstraeten, eindwerkbegeleidster, bedanken voor haar begeleiding en alle feedback en raadgevingen die ik mocht ontvangen.

Ook wil ik Dirk Vandereyken, therapeut, bedanken voor zijn hulp en bijdrage van kennis in verband met de tests.

Voorts wil ik in het bijzonder de jongeren van het internaat bedanken voor hun medewerking bij het invullen van de tests.

Tenslotte zou ik nog graag mijn ouders bedanken voor hun steun, geduld en hulp gedurende mijn studies.

INHOUD

WOORD VOORAF	2
INHOUD.....	3
AFKORTINGEN	5
INLEIDING	6
DEEL 1: SITUERING STAGEPLAATS.....	8
1 Het internaat	8
1.1 Algemene Voorstelling	8
1.2 Netwerken en samenwerkingsverbanden.....	8
1.2.1 VCLB Genk	8
1.2.2 Vzw KASOG	9
1.2.4 CGG	9
1.2.5 Ouders.....	9
1.3 Internaatraden.....	10
1.4 Missie en Visie	10
2 Internen.....	11
2.1 Demografie	11
2.2 Instroom.....	11
3 Personeel.....	12
3.1 Beheerder	12
3.2 Opvoeders	12
3.3 Startbaners	12
DEEL 2: THEORETISCH KADER.....	14
1 Waarden en normen	14
2 Moraliteit	15
3 Morele ontwikkeling.....	15
3.1 Het morele besef.....	15
3.2 De stadiatheorie.....	16
3.3 De adolescentiefase	17
4 Moreel klimaat.....	19
4.1 Wat is een moreel klimaat.....	19
4.2 Uitgangspunten voor een positief moreel klimaat	20
4.2.1 Informatie geven en uitleggen.....	20
4.2.2 Structuur en grenzen.....	20
4.2.3 Autonomie en Ruimte.....	21
4.2.4 Emotionele steun.....	21
4.2.5 Een positief groepsklimaat	22
4.3 Een positieve morele opvoeding	23

4.4 Aandachtspunten voor het opvoeden in groepsverband.....	24
4.4.1 Eenheid	24
4.4.2 Aandacht	25
4.4.3 Preventie Pestgedrag.....	25
DEEL 3: PRAKTIJK.....	27
1 Het onderzoek.....	27
1.1 The Moral Judgment Test	27
1.2 De Scores	28
1.3 Keuze van de testpersonen	28
1.4 De resultaten	28
2 Pedagogisch klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg	29
2.1 Begeleiding en ontspanning	29
2.1.1 Regels & Afspraken.....	30
2.1.2 Orde- en tuchtmaatregelen	32
2.2 Dimensies	33
2.2.1 Sociale dimensie	33
2.2.2 Pedagogische dimensie	35
2.2.3 Spirituele dimensie.....	36
3 Toelichting.....	37
4 Conclusies en aanbevelingen	39
4.1 Conclusie	39
4.1.1 De vraagstelling.....	39
4.1.2 Het antwoord	39
4.1.3 Toelichting	39
4.2 Aanbevelingen	40
DEEL 4: KRITISCHE KIJK	42
1 Kritische kijk.....	42
1.1 Kritische kijk op de problematiek.....	42
1.2 Kritische kijk op de actuele tendensen.....	42
1.3 Kritische kijk op het onderzoek	43
1.4 Kritische kijk op de doelgroep	44
1.5 Kritische kijk op het pedagogisch klimaat.....	44
2 Persoonlijke mening.....	45
2.1 Het onderzoek	45
2.2 Individueel traject.....	45
ALGEMEEN BESLUIT	47
BIBLIOGRAFIE	49
BIJLAGEN.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

AFKORTINGEN

VCLB: Vrije Centra voor Leerlingenbegeleiding

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

CGG: Centra Geestelijke Gezondheidszorg

JOJO: Scholen voor Jongeren – Jongeren voor scholen

MJT: Moral Judgement Test

INLEIDING

Voor veel mensen – zowel jongeren als volwassenen – is er vaak weinig zo leerrijk en ontnuchterend als enkele maanden in het buitenland doorbrengen. Niet als toerist, maar als werknemer of stagiaire. Zelf was ik altijd al gefascineerd door exotische culturen en toen ik de kans kreeg om mijn stage in Suriname te lopen, greep ik die dan ook met beide handen. Ter plekke werd ik geconfronteerd met heel andere zienswijzen, gebruiken, normen en waarden dan ik gewoon was in België. Tegelijkertijd moest ik me met mijn referentiekader en achtergrond zien aan te passen aan een totaal nieuwe cultuur. Sommige waarden en normen, waar ik in België erg veel belang aan hechtte, leken in Suriname niet van toepassing te zijn en andere waarden en normen waren dan weer uiterst belangrijk.

Het deed me nadenken over wat moraliteit nu eigenlijk precies is, hoe buigbaar het begrip is, hoe universeel het is en – vooral – of het wel of niet doen van iets met moraliteit te maken heeft of niet.

De laatste klik die me deed beslissen inzake mijn onderzoeksvraag, kwam er toen ik in het thuisland opnieuw werd geconfronteerd met, naar mijn eigen gevoel, veel commentaar tegenover de jeugd. Het viel me op dat er tegenwoordig in onze maatschappij een negatieve beeldvorming heerst omtrent jongeren. Nadat ik verschillende reacties las in de media op zowel straatgeweld als dronken rijgedrag, die allemaal in dezelfde lijn lagen (namelijk 'de jeugd is ontspoord,' 'de jeugd van tegenwoordig heeft geen respect meer',...), begon ik me af te vragen of die beweringen wel klopten.

Eenmaal terug in België stond ik voor de taak mijn eindwerk af te ronden en al snel had ik door dat ik mijn eindwerk rond dit onderwerp wou doen.

Vanzelfsprekend moest ik dus in België op zoek gaan naar een aantal zaken die, ondanks de verschillende cultuur, toch in de lijn lagen van mijn stage-ervaringen. Ikzelf werkte als begeleidster in een internaat en dus leek het mij voor de hand liggend om ook in België een internaat te belichten.

Het is niet moeilijk om je voor te stellen dat interne leerlingen waarschijnlijk meer invloed zullen ondervinden van de leraars en begeleiders dan leerlingen die 's namiddag telkens weer naar huis keren. De morele competenties bij internen bekijken is dan ook erg interessant. Maar verder is het zeker ook interessant om te kijken naar het morele klimaat waarin ze zich vertoeven en hoe dit mogelijk een invloed kan hebben op hun morele competenties.

Daarom besloot ik binnen mijn eindwerk enerzijds een onderzoek te voeren naar de morele competenties van de jongeren zelf. En anderzijds te kijken naar het morele klimaat waarin ze zich vertoeven. Aan welke voorwaarden moet men voldoen om over een positief pedagogisch klimaat te kunnen spreken, welke uitgangspunten heeft een positieve morele opvoeding, en ga zo maar door.

Op de pagina's die volgen, schets ik eerst een beeld over het Vrij Internaat Midden-Limburg, zodat de plaats waarin de testpersonen de meeste tijd doorbrengen zo goed mogelijk in kaart gebracht wordt.

Vervolgens bespreek ik het theoretisch kader van mijn onderzoek. Hierdoor schets ik een beeld van hoe een positief moreel klimaat eruit ziet en wat belangrijk is binnen een positieve morele opvoeding. Ook bekijk ik de uitgangspunten van een positief klimaat van dichtbij. Verder kijk ik naar de levensfase waarin de testpersonen zich bevinden en bespreek ik kort wat moraliteit nu precies is.

Met deze achtergrondinformatie kan er overgegaan worden naar deel 3, de praktijk. Hier bespreek ik eerst kort de test en de resultaten van de test, die ik binnen het internaat liet afleggen. Vervolgens bespreek ik uitgebreid het pedagogisch programma van het internaat zelf. Aan de hand van de theorie kan er dan gekeken worden in welke mate het pedagogische programma van het internaat overeenkomt met een positief pedagogisch klimaat.

Dit wordt uitgebreid toegelicht en vervolgens worden er nog aanbevelingen gedaan.

Ik eindig met conclusies om dan over te kunnen gaan naar deel 4, waar ik een kritische kijk werp op wat ik tot dan toe heb ontdekt.

DEEL 1: SITUERING STAGEPLAATS

In deel 1 wordt het internaat, waarbinnen dit eindwerk is afgerond, besproken. Op deze manier wordt de leefwereld van de testpersonen duidelijk. Deel 1 is een algemene, praktische voorstelling van het internaat. De samenwerkingsverbanden worden aangekaart, er wordt een beeld gecreëerd van de jongeren en het personeel en diens taken worden beschreven.

1 Het internaat

1.1 Algemene Voorstelling

Het Vrij Internaat Midden-Limburg ligt in Bret-Gelieren, een stadsdeel van het Limburgse Genk. Het internaat grenst aan de terreinen van het Technisch Instituut Sint-Lodewijk.

Er wordt gesteund op twee pijlers: structuur en warmte. Het streefdoel is om zowel individueel als groepsgericht te werken en samenwerkingsverbanden aan te gaan om zo een soort familiegevoel te creëren waar iedereen zich thuis voelt en rustig naar volwassenheid kan groeien. Hierbij steunt men vooral op christelijke waarden.

Het internaat ligt op een scholencomplex, Vzw KASOG, en kan hierdoor ook gebruik maken van de speelplaats en de sporthal.

Verder is er ook WiFi beschikbaar voor de internen.

Tot slot bestaat er ook de mogelijkheid om kledij te laten wassen. Dit wordt echter niet gepromoot maar internen die er thuis moeilijkheden mee hebben, kunnen hun kledij laten wassen op het internaat.

1.2 Netwerken en samenwerkingsverbanden

1.2.1 VCLB Genk

Het internaat werkt samen met het VCLB ('Vrije Centrum voor Leerlingenbegeleiding') in Genk. VCLB's richten zich zowel op leerlingen uit het basisonderwijs als op leerlingen uit het secundair onderwijs. Bovendien bieden ze ook ondersteuning voor ouders en professionals.

In het geval van de internen van het Vrij Internaat Midden-Limburg wordt er individueel aandacht besteed aan leerlingen die er met hun eigen persoonlijke problemen of moeilijkheden terecht kunnen.

Er wordt vanuit het VCLB handelsgericht gewerkt, wat wil zeggen dat men zich probeert af te stemmen op het kind en daarbij zijn of haar onderwijsbehoefte centraal stelt.

De leerling wordt doelgericht, systematisch en transparant opgevolgd en begeleid. Verder probeert men de verschillende partijen die een rol spelen in de ontwikkeling van het individu te betrekken bij het proces. De verschillende partijen kunnen zijn: ouders, leerkrachten, opvoeders of anderen uit de omgeving van het kind. Tot slot wordt er gewerkt met een grote focus op het positieve, men kijkt dus vooral naar wat er werkt en niet naar wat er misloopt.¹

1.2.2 Vzw KASOG

Vzw KASOG is een inrichtende macht van vier secundaire scholen en een internaat: het Technisch Instituut Sint-Lodewijk, de Kunstschool, Regina Mundi, het Sint-Jan Berchmanscollege en het Vrij internaat Midden-Limburg. De verschillende scholen van vzw KASOG werken nauw samen met elkaar en met de ouders of opvoeders van de leerlingen. Er is een ruim onderwijsaanbod waarin de drie onderwijsvormen (ASO, KSO en BSO) vervat zitten. Zowel theoretische als eerder praktische opleidingen zijn mogelijk, net als Se-n-Se-opleidingen (specialisatiejaar na secundair) en HBO-opleidingen. Leerlingen vanaf 15 jaar kunnen terecht in het centrum voor leren en werken.

Door hun ruime onderwijsaanbod en nauwe samenwerkingsverbanden trachten ze voor elk kind een zo optimaal mogelijk studietraject aan te bieden.²

1.2.4 CGG

Het centrum voor geestelijke gezondheidszorg is een ambulante psychiatrische dienst, die zowel psychiatrische, psychologische als maatschappelijke zorg verleent. Meestal wordt er vanuit andere instanties doorverwezen naar het CGG, maar men kan ook op eigen initiatief contact opnemen. Wanneer er binnen het internaat problemen van psychische, relationele of psychosomatische aard worden vastgesteld, wendt men zich tot één van de Centra Geestelijke gezondheidszorg.

1.2.5 Ouders

Vanzelfsprekend wendt het internaat zich, indien nodig, ook tot de ouders. Vooral wanneer er zich bepaalde problemen voordoen waarvan men vindt dat de ouders op de hoogte moeten gebracht worden. In omgekeerde richting komt er soms ook vanuit de ouders zelf de vraag om specifieke aandacht te besteden aan bepaalde aspecten of problemen bij hun kind(eren).

Er wordt gestreefd naar een nauwe samenwerking met de ouders van de internen.

¹ Professionelen. *Internet*, 2013 (http://www.vclblimburg.be/professionelen_info)

² VZW KASOG (Algemene info). *Internet*, 2013 (<http://www.kasog.be/nl/algemene-info/vzw-kasog/>)

1.3 Internaatsraden

Er zijn twee internaatsraden die plaatsvinden, namelijk één voor leerlingen en één voor ouders. De internaatsraad voor ouders bestaat uit een aantal vrijwillige ouders van internen, de beheerder en een opvoeder. De raad komt minimaal 1 keer per trimester samen.

De raad heeft een adviserende taak met als doel mee te helpen om het internaat 'leefbaar' te maken. Feedback die de ouders van hun kinderen krijgen wordt voorgedragen op de raad en zo proberen de ouders in samenwerking met het personeel tot constructieve oplossingen te komen.

Verder is er ook een interne raad die bedoeld is voor leerlingen.

De raad komt tweewekelijks samen en bestaat uit 7 leerlingen. De leerlingen worden op vrijwillige basis verkozen maar er wordt altijd getracht om voor een evenwichtige balans te zorgen. De 7 leerlingen vertegenwoordigen de stem van de andere leerlingen. Zowel negatieve als positieve punten worden op de agenda gezet. Ook wordt er regelmatig nagedacht over leerrijke en leuke culturele activiteiten waar de leerlingen ook inspraak in hebben.

1.4 Missie en Visie

De missie van het internaat bestaat erin dat het wordt geacht om de leerlingen klaar te stomen tot bekwame, zelfredzame jongvolwassenen die klaar zijn om de wereld aan te kunnen en die zich perfect kunnen integreren in de normen, waarden en verwachtingen van de hedendaagse maatschappij. Bovendien is het de bedoeling om de leerlingen niet alleen voldoende ruimte te geven om zichzelf optimaal te ontplooien, maar ook om hen zo goed mogelijk te begeleiden bij hun studies. Zo kunnen ze die onbevangen beleven en een zo goed mogelijk resultaat trachten te behalen.

De visie van het internaat is gebaseerd op het evangelie en kan in de volgende kernachtige punten samengevat worden¹:

- Iedereen is welkom
- Iedereen heeft eigen capaciteiten
- Individueel gericht
- Aanbieden van een duidelijke structuur waarbinnen de opvoeding gebeurt

¹ VZW KASOG, *Reglement*. Genk. (niet gepubliceerd verslag)

2 Internen

2.1 Demografie

Op het internaat is er maximum plaats voor 90 leerlingen. Aangezien het internaat ook leerlingen van de lagere en zelfs kleuterschool opvangt, kan de leeftijd variëren van 3 tot 18 jaar. Leerlingen die één of meerdere jaren hebben gedubbeld of die kiezen voor een specialisatiejaar kunnen ook nog steeds op het internaat terecht. Dat betekent dat er ook leerlingen van ouder dan 18 jaar op internaat kunnen verblijven. Het merendeel van de leerlingen zijn tussen de 14 en 20 jaar oud.

Het Vrij Internaat Midden-Limburg is een gemengd internaat maar doorgaans verblijven er meer jongens dan meisjes. De gemiddelde ratio doorheen de jaren is 1 meisje per 2 jongens. Momenteel verblijven er 55 jongens en 18 meisjes in het internaat. Verder zijn er 4 leerlingen met autisme aanwezig die speciale aandacht nodig hebben. Ook zitten er momenteel leerlingen van 6 verschillende nationaliteiten en nog verschillende met een andere origine.

2.2 Instroom

De grootste instroom van jongeren komt vanuit het secundair onderwijs. De instroom vanuit het lager onderwijs is aanzienlijk lager. Momenteel verblijft er slechts 1 leerling van het lager onderwijs en komen de overige 72 leerlingen uit het middelbaar onderwijs. In principe mogen alle leerlingen van alle lagere en secundaire scholen op het internaat verblijven ongeacht de gevolgde studierichting of onderwijsvorm, al richt het internaat zich in de eerste plaats op leerlingen van de KASOG-scholen. Hoewel het internaat van oorsprong katholiek is, wordt er geen onderscheid gemaakt op basis van geloofsovertuiging.

De reden waarom men beslist om op internaat te verblijven, verschilt van leerling tot leerling:

- Men heeft voor één specifieke studierichting gekozen die enkel te volgen is op één van de KASOG-scholen maar factoren als nabijheid en bereikbaarheid maken het moeilijk om telkens heen en weer te pendelen tussen het ouderlijk huis en de school.
- De leerling heeft gewoon zin om op internaat te verblijven.
- Soms dwingt de thuissituatie leerlingen of ouders ertoe om voor een internaat te kiezen (denk aan alleenstaande ouders, veeleisende jobs,...).
- Ook een negatieve thuissituatie kan ervoor zorgen dat een leerling uiteindelijk op een internaat terecht komt.
- Sommige jongeren worden soms ook na een beslissing van de jeugdrechter in het internaat geplaatst. Het gaat hier dan om problematische opvoedingssituaties en niet om, als misdaad omschreven feiten.

3 Personeel

3.1 Beheerder

De taken als beheerder van een internaat zijn erg uiteenlopend. De beheerder moet samen met andere medewerkers in eerste instantie streven naar het welzijn en welbevinden van de internen. Verder is de beheerder ook organisator van het personeelsbeleid. Dit houdt niet enkel het verdelen van de taken in, maar ook de ondersteuning en begeleiding van elk personeelslid. De beheerder is ook belast met de administratieve, financiële en materiële verantwoordelijkheden binnen het internaat. Tenslotte staat de beheerder in voor de communicatie met de verschillende netwerken waar het internaat mee samenwerkt.

3.2 Opvoeders

Op het internaat werken 3 opvoeders:

De taak van deze drie opvoeders bestaat uit het begeleiden, opvoeden en sturen van de leerlingen. Vooral de begeleiding bij het maken van huiswerk is een belangrijke taak.

Zij zijn er ook om samen met de rest van het personeel voor een warme, huiselijke sfeer te zorgen. Zij waken tevens over de veiligheid, orde en netheid van het internaat en zorgen voor de naleving van bestaande afspraken.

Tot slot zorgen de opvoeders voor een gezond evenwicht tussen studie, ontspanning en sport.

3.3 Startbaners

Vanuit het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming, werd het startbanenproject 'scholen voor Jongeren – Jongeren voor scholen (JoJo)' opgericht. Dit heeft als doel jongeren de kans te geven hun secundair diploma en andere vormingen of opleidingen af te ronden, terwijl ze tevens op een duurzame manier ingeschakeld worden op de arbeidsmarkt en werkervaring kunnen opdoen.¹

Op het internaat werken twee startbaners.

Dit is niet enkel positief voor hun, maar ook het internaat is blij met deze aanwinst. De startbaners zijn vaak jong aangezien de maximumleeftijd 27 jaar bedraagt. Dit zorgt voor een groter verbondenheidsgevoel bij de jongeren van het internaat. De startbaners hebben wel een meldingsplicht en de jongeren dienen hiervan op de hoogte gebracht te worden. Binnen de context van het internaat betekent deze meldingsplicht dat de startbaners verplicht zijn om dringende, gevaarlijke en overtreedende zaken te melden aan de beheerder van het internaat.

¹ Startbanenprojecten JoJo en VeVe. *Internet*.
(http://www.ond.vlaanderen.be/jojo/Laaggeschoolde%20onderhoudsmedewerkers/selectie_startbaners.htm)

Wanneer bijvoorbeeld een jongere tegen een startbaner vertelt dat hij verslaafd is aan drugs, zal deze verplicht zijn dat te melden aan de beheerder van het internaat. De jongeren zijn hiervan op de hoogte, maar toch is duidelijk dat er sneller een vertrouwensband ontstaat met de startbaners dan met andere opvoeders.

BESLUIT

Op basis van deel 1 is er een duidelijk beeld over het internaat gecreëerd. Het werd algemeen voorgesteld en de samenwerkingsverbanden van het internaat werden aangekaart. Ook het personeel en diens taken werden toegelicht. Met deze informatie kan er overgaan worden naar deel 2, waarin de theoretische achtergrond van het onderzoek besproken wordt.

DEEL 2: THEORETISCH KADER

In deel 2 wordt er gekeken naar de theoretische achtergrond van het onderzoek.

Hoe wordt er binnen het internaat omgegaan met moraliteit en wat zegt de leeftijd van de internen over hun morele besef. Maar eerst wordt er dieper ingegaan op wat moraliteit nu precies is. Hoe wordt het ontwikkeld en welke invloed heeft het morele klimaat en de morele opvoeding op het morele besef van de leerlingen.

1 Waarden en normen

Waarden en normen worden vaak in één adem genoemd, als synoniemen, maar ze hebben een verschillende betekenis. Waarden zijn betekenissen gevende idealen of motieven die door mensen nagestreefd worden. Waarden zijn begrippen die slaan op zaken waar mensen waarde aan hechten, zoals: respect, hulpvaardigheid, rechtvaardigheid, openheid, eerlijkheid,...

Alles wat mensen waarderen heeft waarde. De waarden die mensen belangrijk vinden zijn persoonlijk, sommige mensen hechten dan ook meer aandacht aan bepaalde waarden dan andere mensen en omgekeerd. Veel waarden gelden voor iedereen, maar toch heeft elke cultuur, elke bevolkingsgroep, elke vriendengroep en elk gezin zijn eigen waarden en normen.

De waarden worden doorgegeven door onze gedragingen in het dagelijks leven, door ons doen en laten, door opvoeding, door regels. Je hebt dan ook overal met morele waarden te maken.¹

Onze waarden komen meestal tot uitdrukking in regels en afspraken, deze regels en afspraken worden normen genoemd. Niet overal gelden dezelfde regels en afspraken, denk maar aan verschillende opvoeding, verschillende regels op school, op het werk,...

Deze regels en afspraken geven aan welke waarden de desbetreffende 'instantie' als belangrijk aanschouwt.

Ouders die bijvoorbeeld hun kinderen leren om hun plaats af te staan aan oudere mensen, geven onrechtstreeks de waarden hulpvaardigheid en respect door. De kinderen leren deze regels (normen) wel, maar kennen hier echter niet automatisch de waarde van.

Door als volwassene de gedragsregels uit te leggen aan de kinderen en tevens zelf het goede voorbeeld te geven, gaan de kinderen het gaandeweg begrijpen.

¹ Normen en waarden (verschil en voorbeelden). *Internet*, 2013. (<http://www.kritischehouding.nl/2013/09/normen-en-waarden.html>)

2 Moraliteit

Als onderzoek aantoont dat jongeren 'braver' zijn, moeten we ons echter afvragen of 'braver' ook betekent dat men een beter besef heeft van moraliteit. Daarom is het belangrijk om een eenduidige definitie van moraliteit te hanteren en die vervolgens op een geijkte manier te toetsen. Moraliteit wordt daarom meestal omschreven als een verzameling van principes waardoor individuen een onderscheid weten te maken tussen wat goed en wat slecht is.¹

Oorspronkelijk hadden ethiek en moraal dezelfde betekenis, doorheen de tijd zijn deze begrippen echter uitgegroeid tot onafhankelijke begrippen.

Ethiek richt zich nu meer op vragen en reflecties omtrent moreel handelen, waar moraliteit meer het geheel van opvattingen, beslissingen en handelingen is waarmee mensen uitdrukken wat zij goed vinden. Moraliteit kan ook gezien worden als de handelingen en/of gedragingen die in een maatschappelijke context als correct of wenselijk worden aanzien.²

Binnen dit eindwerk wordt de volgende definitie van moraliteit gehanteerd: De capaciteit om morele oordelen te vellen en een moreel discours te voeren wat ook gedefinieerd kan worden als de mogelijkheid om conflicten en dilemma's op te lossen door deliberatie en discussie met anderen op basis van hun gedeelde morele principes in plaats van door fraude, bedrog, geweld en het misbruik van macht.³

Dit is meteen ook de definitie die wordt gehanteerd in de test, de Moral Judgement Test, die door vele hogescholen en universiteiten wordt gehanteerd om morele competentie te meten.

3 Morele ontwikkeling

3.1 Het morele besef

Mensen ontwikkelen. Kinderen leren dagelijks een hoop nieuwe dingen over zichzelf, zijn of haar omgeving, de wereld en ga zo maar door. Er kan op verschillende gebieden ontwikkeld worden. Zo kan de ontwikkeling van kinderen verdeeld worden in vier gebieden: de fysieke en motorische ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling, de psychosociale ontwikkeling en de morele ontwikkeling.

Morele ontwikkeling, ook wel gewetensvorming genoemd, is zoveel als een onderscheid leren maken tussen wat goed en wat slecht is. Tijdens de morele ontwikkeling groeit het morele besef dus alsmear.

¹ BOON, T., *Kind in ontwikkeling*. Z.p., Pressbooks, 2013.

² Wat is ethiek? *Internet*. (<http://www.ceg.nl/themas/wat-is-ethiek>)

³ LIND, G., Scoren en interpreteren van de morele oordeel Test (MJT), moreel oordeel Test (MJT). *Internet*, 2013. (<http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/mut/mjt-intro.htm>)

Het morele besef is het besef voor waarden en normen, het weten wat je moet doen of niet moet doen, de ontwikkeling van een eigen geweten dat als leidraad kan dienen bij het maken van keuzes.¹

Ouders zijn de belangrijkste personen voor de morele ontwikkeling van hun kinderen, op het internaat worden de ouders vervangen door de opvoeders. Dit houdt dus in dat de opvoeders, gedurende de schoolweken, de opvoedingstaak van de internen op zich nemen. Doordat ouders van hun kinderen houden, krijgen kinderen het gevoel dat ze de moeite waard zijn. Opvoeders die de taak van ouders vervangen, dienen dus de kinderen ook ditzelfde gevoel te geven. Want door ouderliefde stijgt ook eigenliefde en wordt gedrag tevens overgenomen ook zonder beloning of straf.²

Bij gewetensvorming is het belangrijkste wat de ouders of opvoeders doen, niet wat ze zeggen. Binnen de sociale leertheorieën wordt dit ook wel 'modeling' genoemd.

Modeling als het leren door gedrag te imiteren en anderen te observeren.³

Bij morele ontwikkeling gaat het er vooral om dat men van moreel weten, naar moreel handelen komt, dat men zich als het ware intrinsiek verbonden voelt met de waarden en normen. Om tot moreel handelen te komen, zijn er vier zaken nodig: morele empathie, moreel redeneren, morele afweging en moreel gedrag.

Morele empathie heeft te maken met de betrokkenheid op de ander, moreel redeneren gaat om het inzicht in wat moreel gezien wel of niet kan. Morele afweging gaat over verschillende gedragsmogelijkheden en moreel gedrag is het zelfstandig nemen van verantwoorde beslissingen.⁴

3.2 De stadiatheorie

Jean Piaget en na hem Lawrence Kohlberg zijn de belangrijkste psychologen geweest binnen het onderzoek naar het moreel besef en de morele ontwikkeling. Piaget formuleerde eerst de vier verschillende stadia in de ontwikkeling van het kind. Geïnspireerd door Piaget, verfijnde Kohlberg zijn onderzoek door specifiek te kijken naar de morele ontwikkeling van het kind. Kohlberg kwam zo tot de conclusie dat de ontwikkeling van het moreel redeneren via een vast proces verloopt. Hieruit ontwierp hij de cognitieve stadiumtheorie over de morele ontwikkeling van kinderen.

¹ Morele ontwikkeling. *Internet*, 2014. (<http://wij-leren.nl/morele-ontwikkeling.php>)

² KOHNSTAMM, R., *Kleine ontwikkelingspsychologie I. Het jonge kind*. Houten, Springer, 2009.

³ HOOGERS, R., Leertheorieën: behaviourisme, modeling en cognitief leren. *Internet*, 2011. (<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/85751-leertheorieen-behaviourisme-modeling-en-cognitief-leren.html>)

⁴ ALKEMA, E., *Meer dan onderwijs*. Assen, Van Gorcum, 2011.

Deze theorie stelt dat mensen gedurende hun morele ontwikkeling verschillende stadia doorlopen.¹

De eerste stadia betreffen de meest basale normen, maar de stadia worden steeds meeromvattend. Hij onderscheidde 3 stadia, achtereenvolgens preconventioneel, conventioneel en postconventioneel moreel denken; deze stadia bleken sterk afhankelijk te zijn van de leeftijd.²

De eerste fase is het preconventionele stadium. In deze fase gedragen kinderen zich volgens de geldende regels en ze houden hierbij rekening met straf en beloning. Dit wordt ook wel moreel realisme genoemd, ze zien regels immers als absoluut en onveranderlijk.

In de tweede fase, het conventionele stadium, leren de kinderen de waarden achter de gestelde normen kennen. Ze nemen de regels stelselmatig over, dit wordt ook wel internalisering genoemd.³

De derde fase is het postconventionele stadium. In deze fasen worden morele principes ontwikkeld, die los staan van de standpunten van opvoeders en leeftijdsgenoten.

Het gaat in deze laatste fase dus om een eigen moreel bewustzijn.

De leeftijdperiode van de laatste fase komt ongeveer overeen met de adolescentiefase van jongeren.

3.3 De adolescentiefase

De leeftijd van de testpersonen bevindt zich tussen de 14 jaar en de 18 jaar, deze periode wordt ook de adolescentie genoemd.

Adolescentie is afgeleid van het Latijnse werkwoord 'adolescere', wat zoveel betekent als opgroeien.⁴

De adolescentie is een belangrijke levensfase, het is de overgang tussen de kindertijd en de volwassenheid. Zoals eerder aangehaald ontstaat er in deze fase een eigen moreel bewustzijn of simpelweg autonome moraliteit. De jongeren weet waar regels en normen voor staan en hij heeft deze ook geïnternaliseerd. De waarden en normen waar het individu belang aan hecht, maken deel uit van zijn persoonlijkheid, het zegt iets over wat hij/zij al dan niet belangrijk vindt.

Deze overgang tussen kindertijd en volwassenheid wordt daarom ook wel het scharniermoment in het leven van de mens genoemd. Zowel fysiek als psychisch ondergaat men grote veranderingen. Het kinderlichaam evolueert tot een volwassen lichaam van man of vrouw en de seksuele rijpheid wordt bereikt. Psychosociaal gaat men in deze levensfase opzoek naar een invulling van de identiteit, naar een eigen plaats in de samenleving.

¹ GARZ, D., *Lawrence Kohlberg – An introduction*. Leverkusen Opladen, Barbara Budrich Publishers, 2009.

² GEDRESSAC-DE KEIZER, J., Stap voor stap de goede kant op... *Internet*, 1999.

(http://www.apologetique.org/nl/artikelen/mens/psychologie/JGDK_moreel_denken_Kohlberg.htm)

³ Internalisatie. *Internet*. (<http://psychologie.ahmas.nl/modules/pagesahmas/php/view.php?id=24871&rev=-1>)

⁴ BOEREFIJN, J. & BERGSMA, A., *Opvoeden tot geluk: Help je tiener puberen*. Tielt, Lannoo, 2012.

Men gaat ook abstracter denken en zelf nadenken over wat men goed of slecht vindt. Men gaat zelf beginnen nadenken over welke waarden en normen hij of zij, al dan niet implementeert.¹

Het is dus een zeer belangrijke periode in de stap naar volwassenheid. Men krijgt in deze periode er ook een heleboel nieuwe sociale verwachtingen bij en goede voorbeeldrollen zijn dus van groot belang. Men moet zich stilaan beginnen voorbereiden op een zelfstandig leven en het is dus de taak van de ouders of in dit geval de opvoeders om voor elk individu een goede balans te vinden tussen zelfstandigheid en begeleiding. Niet iedereen evolueert even snel en niet iedereen heeft dezelfde noden en behoeften in deze scharniermomenten.

Het belang wordt in deze fase vooral gelegd op een goede voorbeeldfunctie, daar goed gedrag kan worden overgenomen om ze in de zelfstandigheid toe te passen.

Het individu wordt geacht in de adolescentie veel keuzes te maken, dit in combinatie met nieuwe sociale verwachtingen en een lichaam dat zich aan het transformeren is, kan voor sommige jongeren een struikelblok zijn. Sommige individuen hebben dan ook nood aan net extra begeleiding in hun stap naar volwassenheid, terwijl anderen jongeren door de adolescentie zweven en met hun nieuwe, zelfstandige persoonlijkheid het leven met beide handen grijpen. Hierdoor is het ook niet evident de adolescentieperiode precies af te bakenen in de tijd.

Ook cognitief ontstaan er grote veranderingen, zo begint er tijdens de adolescentiefase volgens Piaget ook de fase van het formeel-operationele denken. Wat de nieuwe manier van denken precies inhoudt, valt moeilijk in een paar woorden uit te leggen. Het komt er op neer dat het denken abstracter wordt en men meer wetenschappelijk en logisch gaat redeneren. Er ontstaat ook een nieuw verklaringsmodel dat toelaat combinatorisch te denken, iets wat in de schoolperiode nog niet mogelijk is.

Deze nieuwe vorm van denken brengt een aantal gevolgen met zich mee. Zo gaan de intellectuele mogelijkheden van de adolescent er op diverse gebieden op vooruit. Er ontstaan nieuwe denkkaders, informatie wordt makkelijker opgeslagen en ook het werkgeheugen neemt toe. De adolescent is ook beter in staat om over zichzelf na te denken dan voorheen, dit is een vorm van metacognitie: Het denken over het denken, de kennis van de eigen kennis, het nadenken over wat men allemaal weet en de manier waarop men met deze kennis tracht om te gaan.²

Deze nieuwe denkmogelijkheden gaan zich gaandeweg ook richten op allerlei opvattingen, zo ook op waarden en normen. Het individu wordt zich langzaam bewust van zijn eigen overtuigingen, gedachtenpatronen en opvattingen en zo ontstaat er tijdens de adolescentiefase de vorming van een eigen levens- en wereldbeschouwing.³

¹ VERSTUYF, A., Adolescentiefase. *Internet*, 2012.

(<http://www.psycholoogalter.be/JongVolwassenenAdolescentie.aspx>)

² Metacognitie. *Internet*. (<http://www.cultureelwoordenboek.nl/index.php?lem=601>)

³ CRAEYNEST, P., *Psychologie van de levensloop. Inleiding in de ontwikkelingspsychologie*. Leuven, Acco, 2010. P. 238-250.

Men kan dus stellen dat de levensfase waarin de testpersonen zich bevinden, een zeer belangrijke levensfase is waar er gezocht wordt naar een eigen identiteit.

De grote veranderingen die het individu ondergaat zorgen ervoor dat hij of zij in deze periode bezig is met het ontwikkelen van een eigen wereldbeeld.

Dit kan mogelijk als gevolg hebben dat sommige van de testpersonen al wel een duidelijk beeld ontwikkeld hebben over welke waarden en normen ze belangrijk vinden en dus tevens de test op dezelfde manier zouden invullen wanneer deze een jaar later opnieuw voorgelegd zou worden. En anders kan het betekenen dat sommige testpersonen de test, na één jaar, op een totaal andere manier zouden invullen.

4 Moreel klimaat

4.1 Wat is een moreel klimaat

Een moreel klimaat wordt grotendeels bepaald door de waarden en normen die binnen de betreffende instelling als belangrijk worden aanzien. De sfeer, de wijze waarop men omgaat met elkaar, de voorbeeldrollen en ga zo maar door zijn mede bepalend voor het moreel denken en voelen van kinderen. Het gedrag van kinderen wordt sterk beïnvloed door de sfeer binnen het internaat.

Een positief klimaat zal dan ook een gunstige invloed hebben op het gedrag van kinderen. Ook Kohlberg richtte zich niet rechtstreeks op het bevorderen van moreel inzicht bij kinderen, maar op het morele klimaat waarin de kinderen zich bevonden. Door de morele atmosfeer te wijzigen zou het moreel gedrag van kinderen positief evolueren. Een positief schoolklimaat is een klimaat waarbinnen rechtvaardigheid, openheid en dialoog voorop staan. Volgens Kohlberg moesten kinderen de kans krijgen in een democratische omgeving te participeren en deel uit kunnen maken van een groep waarbinnen zij zich thuis voelen.

Het werkte beter dan het bespreken van morele dilemma's. De zogenoemde rechtvaardige schoolomgevingen bleken het ongewenst gedrag van kinderen sterk te beperken.¹

Verder is het ook belangrijk dat er geen al te grote kloof is tussen het opvoedingsklimaat thuis en het opvoedingsklimaat op school.

Er bestaan zorgen over repressieve kenmerken van het klimaat in leefgroepen. Agressie, aangeleerde hulpeloosheid en institutionele afhankelijkheid zijn voorbeelden van mogelijke gevolgen van het leven in residentiële voorzieningen.

¹ DOHLE, M., Morele opvoeding in intercultureel perspectief. *Internet*.
(http://www.waarden.org/studie/hoeken/2artikelen/dohle/#moreel_klimaat)

Daarom is het belangrijk dat residentiële instellingen hun pedagogische visie en hun pedagogische uitgangspunten expliciet maken.

Een positief klimaat is immers in eerste instantie essentieel gezien de rechten van kinderen op verzorging, opvoeding, veiligheid en ontwikkeling.¹

4.2 Uitgangspunten voor een positief moreel klimaat

4.2.1 Informatie geven en uitleggen

Informatie en uitleg zijn essentieel om te kunnen leren en ontwikkelen. Wanneer jongeren niet weten waarom hun gedrag fout is, zullen ze ook minder geneigd zijn het gedrag anders te stellen. Hetzelfde geldt voor regels en afspraken, die worden eerder geïnternaliseerd wanneer ze begrepen en aanvaard worden. Kinderen moeten leren begrijpen wat er gebeurt en dit gebeurt door ze op het juiste moment, op de juiste manier informatie te geven.

Opvoeders hebben dus niet enkel de taak om te belonen of te straffen, maar zeker ook om hierbij de nodige uitleg aan te reiken.²

Onder informatie geven en uitleggen valt ook het overdragen van kennis, cultuur, waarden en normen. Kinderen leren bepaalde gedragsregels wel, maar door deze te verklaren en benoemen zullen ze rapper overgenomen worden. Ook is het belangrijk kinderen zich de cultuur van de samenleving waarin ze opgroeien, eigen te maken.³

4.2.2 Structuur en grenzen

In residentiële voorzieningen komt structuur tot uitdrukking via een dagroutine en regels, deze zijn dan ook cruciaal om het samenleven in groep vlot te laten verlopen.

Structuur biedt tevens een houvast en draagt bij aan het gevoel van veiligheid voor jongeren. Op deze manier weet ook elk individu wat van hem of haar verwacht wordt. Structuur helpt ook om ongelijkheid te voorkomen, de regels zijn altijd geldend en horen voor iedereen op dezelfde manier toegepast te worden. Een transparante structuur is noodzakelijk, iedereen moet weten wat er precies kan en wanneer.

¹ DE LANGE, M. & BOENDERMAKER, L. & GOORDEN, O. & KLEIJNEN, B. & KWAKMAN, S. & KWEE, I. & PRINS, A. & SIMONIS, C., Verzorging en opvoeding in de residentiële jeugdzorg. *Internet*, 2011. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Verzorging-en-opvoeding-in-de-residentiele-jeugdzorg?highlight=jongepier>)

² JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

³ MEIJ, H., De basis van opvoeding en ontwikkeling. *Internet*, 2011. (<http://www.nji.nl/nl/Normale-ontwikkeling-pdftekst.pdf>)

De valkuil bij structuur en grenzen is dat samenwerking en overleg gedomineerd kunnen worden door beheersing en controle. Te streng afgebakende grenzen en een te enge structuur kan daarom beter vervangen worden door realistische regels en ruimte voor eventuele misstappen. Creativiteit kan hierbij helpen om te zoeken naar ruimte tussen regels.¹

4.2.3 Autonomie en Ruimte

Zoals reeds besproken zorgen structuur en grenzen voor een gevoel van veiligheid, dit gevoel zorgt ervoor dat kinderen dingen durven ondernemen en uitproberen wat dan weer leidt tot groei. Voor ontwikkeling en onderneming is ruimte en autonomie nodig.

Er moeten kansen zijn voor initiatieven en kinderen moeten gestimuleerd worden in hun autonomie.

Autonomie betekent ook ruimte voor eigenheid en draagt bij tot persoonlijke ontwikkeling en een groei van het zelfvertrouwen.

Verder betekent autonomie binnen groepsverband ook inspraak en het gevoel een individu in plaats van enkel een groepslid te zijn. Zo kunnen internaatsraden of vergaderingen jongeren op een positieve manier betrekken en hen tevens het gevoel geven dat ze inspraak hebben.

²

Tot slot hebben jongeren vaak veel vragen tijdens het opgroeien en ze hebben dan ook het gevoel nodig dat ze deze vragen of moeilijkheden bespreekbaar kunnen en mogen maken. Het is daarom belangrijk dat er gekeken wordt naar de jongere achter het gedrag. Veel geduld, nieuwe kansen ter verbetering en een luisterbereide houding zijn daarom cruciaal.³

4.2.4 Emotionele steun

Met emotionele steun wordt ondersteunende aanwezigheid en aandacht bedoeld.

Dit lijkt evident wanneer het gaat om werken met kinderen en jongeren, maar door grote leefgroepen is het niet altijd gemakkelijk om alle kinderen en jongeren de nodige positieve aandacht te geven. Toch is dit uitgangspunt van groot belang, daar kinderen en jongeren het gevoel nodig dat ze belangrijk genoeg zijn en aanvaard worden.

¹ Grenzen stellen bij pubers : een moeilijke evenwichtsoefening. *Internet*. (http://www.groeimee.be/sites/default/files/jwz_brochure_grenzen_stellen.pdf)

² JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

³ ELSE, Praten met pubers. *Internet*, 2013. (<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/ouder-en-gezin/110830-praten-met-pubers.html>)

Elk individu, maar vooral opgroeiende kinderen, hebben behoefte aan individuele aandacht. Concrete manieren om het pedagogisch klimaat op het gebied van emotionele steun te verbeteren zijn bijvoorbeeld: in groep aanwezig zijn, individuele gesprekken voeren, enz. ¹

Een tweede gegeven binnen emotionele steun is sensitieve responsiviteit, dit betekent gevoelig zijn voor de signalen die kinderen uitzenden. Iedereen heeft namelijk zijn eigen manier om te laten blijken dat ze behoefte hebben aan aandacht en warmte.

Niet enkel gevoelig zijn voor de signalen is van belang, maar ook adequaat reageren. Responsief zijn op de uitgezonden signalen, door betrokkenheid en begrip.

Benoem en verwoord emoties en gevoelens van kinderen om begrip en betrokkenheid te vergroten. Kinderen ervaren zo dat ze de moeite waard zijn en begrepen worden, het geeft hen een gevoel van veiligheid dat essentieel is om te ontwikkelen.

Tevens geef je ook het goede voorbeeld door aanwezig te zijn voor de kinderen, hierdoor leren ze wat inlevingsvermogen inhoudt. Sensitief-responsieve reacties ontvangen, draagt bij tot een positieve ontwikkeling van kinderen. ²

4.2.5 Een positief groepsklimaat

Niet iedereen is gelijk, daarom is gelijkheid en respect ook zeker belangrijk binnen een positief moreel klimaat. Iedereen heeft immers het recht om op dezelfde manier behandeld te worden, ongeacht geslacht, leeftijd, seksuele voorkeur, afkomst, religie,...

Iedereen hoort respect te tonen voor elkaar en diversiteit hoort een algemeen aanvaard begrip te zijn. Dit is zeker van belang als het gaat om samenleven in groep, de verschillen tussen individuen kan dan al snel groot worden en daarom is het van belang dat iedereen elkaar respecteert. Het is ook belangrijk dat regels voor iedereen op dezelfde manier toegepast worden.

Een positief groepsklimaat is een klimaat waar respect, openheid en eerlijkheid heerst.

Een betrouwbare opstelling van de groepsleiding, gekenmerkt door deze waarden is dan ook een essentieel ingrediënt voor de groep. ³

Verder is het zo dat er bij het samenleven in groep altijd het risico is op een negatieve groepssfeer. Binnen een gezin met 2 kinderen wordt een ruzie snel onderschept door de ouders maar als het gaat om een grote groep is het niet altijd evident hier kort op in te spelen.

¹ JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

² Handleiding. *Internet*. (<http://www.samenspelopdebso.nl/handleiding/>)

³ JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

Toch is het uiterst belangrijk dat je als opvoeder oog hebt voor mogelijke conflicten of ongelijkheid want de ervaringen die jongeren opdoen in contact met anderen, hebben veel invloed op hun welbevinden en ontwikkeling.

Een positieve sfeer kan tevens bevorderd worden door aandacht te besteden aan positieve gebeurtenissen. Jongeren stimuleren naar elkaar te luisteren en samen te werken en conflicten bespreekbaar maken, dragen bij tot een positieve groepsdynamiek.

Het is dus als opvoeder niet enkel van belang om positieve interacties met de jongeren aan te gaan, maar ook om positieve interacties tussen de jongeren onderling te bevorderen. Waardevolle interacties hebben immers een positieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Tot slot is het ook belangrijk om niet enkel in te grijpen bij negatieve interacties tussen jongeren onderling, maar ook bij positieve interacties. Je stimuleert op deze manier positief contact en legt de focus op het positieve. ¹

4.3 Een positieve morele opvoeding

Een positieve opvoeding kan niet zonder een positief klimaat en een positief voorbeeld.

Een positieve morele opvoeding betekent in grote lijnen aandacht hebben voor de uitgangspunten van een positief moreel klimaat. Verder is het belangrijk om zelf het goede voorbeeld te geven. Kinderen leren door te kopiëren.

Ouders die bijvoorbeeld hun kinderen leren om hun plaats af te staan aan oudere mensen, geven onrechtstreeks de waarden hulpvaardigheid en respect door. De kinderen leren deze regels (normen) wel, maar kennen hier echter niet automatisch de waarde van.

Doordat volwassenen het goede voorbeeld geven en gedragsregels aan kinderen uitleggen, gaan kinderen deze regels begrijpen. Dat begrip moet groeien. Kinderen hebben er tijd en voorbeelden voor nodig. ²

Een positieve morele opvoeding bestaat dus enerzijds uit een opvoedingstaak, kinderen de juiste waarden en normen bij brengen. En anderzijds ook uit een ontwikkelingstaak, zorgen dat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen tot een eigen persoonlijkheid. De waarden en normen die door de ouders of opvoeders worden meegegeven, zijn immers niet altijd dezelfde waarden en normen als waar het individu belang aan wil hechten. Er moet binnen de opvoeding dus ook ruimte zijn voor persoonlijke ontwikkeling. Dit houdt in dat opvoeders of ouders rekening moeten houden met de persoonlijkheid van het individu. Sommige kinderen moeten langer opgevoed of bijgestuurd worden dan andere kinderen.

Sommige kinderen nemen veel over van hun ouders of opvoeders en andere kinderen willen dan weer volledig hun eigen weg of pad bewandelen. ³

¹ Handleiding. *Internet*. (<http://www.samenspelopdebso.nl/handleiding/>)

² BAARS, E., *Goede zorg. Ethische en methodische aspecten*. Zeist, Christoffor, 2006. P. 55-59.

³ STEVENS, L., *Pedagogisch (basis) klimaat. Internet*, 2015. (<http://wij-leren.nl/pedagogisch-basisklimaat.php>)

Tijdens de ontwikkeling van kinderen zijn er verschillende thema's, kenmerkend voor een bepaalde periode, te onderscheiden. Per levensperiode zijn er een aantal ontwikkelingsopgaven zoals bijvoorbeeld een goede gehechtheidsrelatie opbouwen met de opvoeder. Deze ontwikkelingsopgaven zijn essentieel voor kinderen om hun welbevinden en ontwikkeling te vergroten. ¹

Aan elke ontwikkelingsopgave kan ook een opvoedingsopgave verbonden worden. Voor adolescenten kunnen deze opvoedingsopgaven omschreven worden in 5 thema's: emotionele steun, tolerantie, grenzen stellen, voorbeeldfunctie en symmetrische relatie.

Allereerst is het als opvoeder van een adolescent belangrijk voldoende emotionele steun te bieden. Jongeren zitten vaak met veel vragen over hun toekomst, hun wereldbeeld, hun uiterlijk, enz. Ook is het belangrijk om stelselmatig tot een meer symmetrische relatie te komen. Ze groeien op van kind tot volwassen en mogen in hun relatie met anderen ook zo benaderd worden. Dit neemt niet weg dat er nog grenzen zijn, maar deze grenzen moeten adequaat zijn de leeftijd. Binnen de grenzen moet er dan ook ruimte zijn voor experimenteelgedrag. Elke opgroeiende jongeren wil experimenteren met zijn nieuwe, eigen persoonlijkheid. Er moet hier dan ook ruimte voor zijn, mits de nodige afbakening.

Tot slot is een goede voorbeeldfunctie een essentieel ingrediënt voor de opvoeding van kinderen. Niet enkel ouders, maar ook opvoeders en leerkrachten dienen altijd het goede voorbeeld te geven. ²

4.4 Aandachtspunten voor het opvoeden in groepsverband

4.4.1 Eenheid

Een internaat wordt gezien als de gezinsvervanger van de leerlingen. Hierdoor speelt het een grote rol in de opvoeding van de kinderen. En het opvoeden in groep verschilt van het opvoeden zoals ouders dat thuis doen. Allereerst zijn er heel wat meer kinderen waar rekening mee gehouden moet worden. Als opvoeder moet je dan ook een 'duizendpoot' zijn omdat je soms zoveel dingen tegelijk moet doen. Je moet in groepsverband en individueel werken met de jongeren, regels stellen en zorgen voor een aangenaam leefklimaat. Er moet samengewerkt worden met andere professionals en contact onderhouden worden met ouders. Met andere woorden de groepsleiding heeft een belangrijke taak bij de ontwikkeling en opvoeding van de jongeren.

¹ WALVRAVEN-RIKSEN, M., De hoogste tijd voor kwaliteit in de kinderopvang. *Internet*, 2005. (<http://www.pedagogenplatform.nl/uploads/File/Lezing-LPK-2005-Riksen-Walraven.pdf>)

² MEIJ, H., De basis van opvoeding en ontwikkeling. *Internet*, 2011. (<http://www.nji.nl/nl/Normale-ontwikkeling-pdftekst.pdf>)

Het is dan ook uiterst belangrijk dat het hele team de pedagogische visie en de uitgangspunten voor het pedagogisch klimaat onderschrijft en zijn handelen erop baseert. De opvoeders vervangen de ouders en er moet dan onder de opvoeders ook een grote vorm van eensgezindheid zijn.¹

4.4.2 Aandacht

Verder is het zeker belangrijk dat er geluisterd wordt naar elk individu. Het leven in grote groepen maakt individueel contact vaak moeilijker, maar toch moet er voldoende aandacht geschonken worden aan individuele momenten voor individuen. Jongeren hebben het gevoel nodig dat ze geliefd worden. Dit geeft hen een gevoel van vertrouwen waardoor ze zich beter kunnen ontwikkelen. Individuele contacten kunnen hierbij helpen maar ook in groepsverband kan er aan vertrouwen gewerkt worden, denk maar aan leuke activiteiten die jongeren het gevoel geven dat ze belangrijk zijn.

Verder is ook aandacht voor onderwijs en vrijetijdsbesteding van groot belang. Binnen het gezin heeft het ene kind soms meer hulp nodig bij schooltaken dan het ander, dit geldt ook zo in groepsverband. Het is als opvoeder dan ook belangrijk om goed in te spelen op de noden van individuele zorgvragen.

Tot slot is het ook belangrijk om aandacht te besteden aan het gezin. Hoewel de taak van opvoeden overgenomen wordt door anderen, blijven de kinderen ouders hebben. De band met deze ouders is dan ook uiterst belangrijk voor het welzijn van de kinderen.²

4.4.3 Preventie Pestgedrag

Het creëren van een veilige omgeving is van groot belang voor een positieve cultuur. Dit houdt in dat jongeren zich veilig durven en kunnen voelen en dat er ook aandacht is voor goede verhoudingen zowel tussen de begeleiders en de jongeren als tussen de jongeren onderling. Het is belangrijk dat er voldoende focus ligt op deze positieve en veilige omgeving om tevens negatieve, onderlinge beïnvloeding tegen te gaan. Het goede voorbeeld moet niet enkel door begeleiders worden gegeven, maar ook de jongeren moeten een goed voorbeeld zijn voor anderen.³

Tot slot moet er aandacht voor en preventie van pestgedrag zijn. Pestgedrag is een ruim begrip, het kan gaan van indirect tot direct pesten of van verbaal tot fysisch pesten. Het is niet altijd even gemakkelijk pestgedrag op te merken en ook de aanpak van elke situatie is anders.

¹ JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugd Kennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugd Kennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

² BOENDERMAKER, L. & VAN ROOIJEN, K. & BERG, T. & BARTELING, C., Residentiële jeugdzorg: wat werkt? *Internet*, 2013. (http://www.nji.nl/nl/Watwerkt_ResidentieleJeugdzorg.pdf)

³ BOENDERMAKER, L. & VAN ROOIJEN, K. & BERG, T. & BARTELING, C., Residentiële jeugdzorg: wat werkt? *Internet*, 2013. (http://www.nji.nl/nl/Watwerkt_ResidentieleJeugdzorg.pdf)

Toch is het uiterst belangrijk om als opvoeder de signalen van gepeste kinderen op te vangen en ook het bespreekbaar maken van pesten moet mogelijk zijn. Kinderen staan immers niet altijd stil bij de gevolgen die pestgedrag met zich mee kan brengen.¹

BESLUIT

Er werd op basis van een literatuurstudie een beeld geschetst over wat moraliteit nu precies is, over morele ontwikkeling bij mensen, de invloed van het moreel klimaat op de ontwikkeling van moreel gedrag en over morele opvoeding.

Moraliteit is een ruim begrip en over goed en kwaad zullen de meningen altijd verdeeld blijven.

Toch zien we dat voor de ontwikkeling van een goede moraal ook goede ontwikkelingsmogelijkheden nodig zijn. Dit houdt in dat kinderen in staat moeten zijn goed, veilig en efficiënt te ontwikkelen. Hiervoor is een positief pedagogisch klimaat, een positieve opvoeding en een goede voorbeeldfunctie nodig.

Jongeren moeten zich tevens veilig voelen om te kunnen ontplooiën. Ook zijn tijdens het opgroeien emotionele steun en aanwezigheid essentiële ingrediënten.

Na de bespreking van de theorie kan er nu overgegaan worden naar deel 3 waar we enerzijds een afgenomen moraliteitstest bespreken en anderzijds de theorie toetsen aan het internaat zelf.

¹ HOSLET, A. & MOENS, M.A. & SPITAELS, N. & WILS, S., *'Pesten'*. Brussel, Campus Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, 2006.

DEEL 3: PRAKTIJK

Het onderzoek zelf bestaat uit twee delen. Enerzijds hebben de leerlingen van het internaat een moraliteitstest afgelegd, deze wordt kort besproken en de resultaten worden toegelicht. Anderzijds wordt ook het pedagogisch klimaat van het internaat aan een onderzoek onderworpen. Op basis van het theoretisch kader wordt er gekeken naar hoe het gesteld is met het pedagogisch klimaat van het internaat. Voldoet het aan de uitgangspunten van een positief pedagogisch basisklimaat en wordt er voldaan aan de voorwaarden voor een positieve morele opvoeding. Deze vergelijking wordt hier dan ook uitgebreid toegelicht. Tot slot worden er conclusies en aanbevelingen gedaan op basis van wat er onderzocht is.

1 Het onderzoek

1.1 The Moral Judgment Test

De Moral Judgement Test meet hoe mensen omgaan met argumenten, vooral argumenten die zijn of haar positie rond een moeilijk probleem in vraag stellen. De tegenargumenten vormen een centraal punt in de Moral Judgement Test en representeren de morele taak waar iemand mee moet omgaan. Bij de 'Moral Judgement Test' worden de proefpersonen geconfronteerd met twee morele dilemma's en een aantal pro- en contra-argumenten die daar betrekking op hebben.

Er worden in de test dus twee verhalen gepresenteerd. Elk van de verhalen plaatst de afnemer van de test in een gedragsdilemma waarna er gevraagd wordt hoe hij of zij zou reageren.

Het eerste verhaal is het 'werkdilemma'. Hier gaat het om twee werknemers die beslissen in te breken in de kantoren van het bedrijf omdat ze vermoeden dat hun bazen hen afluisteren. Het tweede verhaal is het 'Doktersdilemma'. Hier gaat het om een dokter die beslist een ongeneesbaar zieke vrouw haar wens in te willigen door haar een overdosis morfine te geven. Een voorbeeld van de 'Moral Judgment Test' vindt u in bijlage 1.¹

Bij het antwoorden is vooral de kwaliteit van de beslissing belangrijk en niet de beslissing zelf. Of de beslissing goed is of niet hangt immers af van de redenen daarachter.

Bij het scoren wordt het hele patroon van de antwoorden in acht genomen en niet het antwoord op individuele vragen. Consistente antwoorden zijn hier belangrijk met andere woorden wie op goed geluk taken invult, valt statistisch gemakkelijk door de mand.

¹ Bijlage 1: The Moral Judgment Test

1.2 De Scores

De C-score (ook wel 'C-index' of gewoon 'C' genoemd) meet de graad waarmee iemands oordeel wordt bepaald door morele overwegingen of principes. Met andere woorden: de C-index weerspiegelt iemands mogelijkheid om argumenten te beoordelen op basis van hun morele kwaliteit. C-scores en de verschillen tussen C-scores kunnen enkel juist geïnterpreteerd worden als de data gebaseerd zijn op minimum 15 testpersonen. Het belangrijkste hier is dat de C-scores samen worden bekeken als groep, dit is ook meteen de reden dat de test eerder gebruikt wordt binnen schoolprogramma's, preventiecampagnes, opvoeding, enz. Een voorbeeld van het scoreformulier vindt u in de bijlagen.¹

De C-score varieert van 1 tot 100.

Een score van 0 tot 9 wordt gewoonlijk geïnterpreteerd als 'heel laag' of 'geen morele competentie'.

Een score tussen 10 en 29 is een 'mediumscore'. De meeste mensen vallen binnen deze categorie.

Alle scores boven 30 worden geïnterpreteerd als 'hoge morele competentie'.

1.3 Keuze van de testpersonen

In eerste instantie hebben alle aanwezige leerlingen op het internaat een test ingevuld. Vervolgens werden enkel de tests van de leerlingen tussen de 14 en 18 jaar gebruikt. Op deze manier is er een automatische, willekeurige steekproef ontstaan. Doordat de leerlingen van 14 tot 18 jaar niet op voorhand werden geselecteerd, kon dit ook geen invloed hebben op het invullen van de test. Zoals in de theorie reeds besproken werd, bevinden de testpersonen zich in de adolescentiefase. Sommige van de leerlingen zullen dus mogelijk al een goed moreel besef ontwikkeld hebben, waar anderen mogelijk nog volop in ontwikkeling zijn.

1.4 De resultaten

In het totaal ging het om 22 jongeren van 14 tot 18 jaar, waaronder 4 meisjes en 18 jongens. De meisjes scoorden een gemiddelde van 8,27% en de jongens een gemiddelde van 16,32%. Het algemene gemiddelde bedraagt 15,60%.

Het is dus duidelijk dat de jongeren niet slecht scoren op de test. Met een score van 15,60% halen de leerlingen gezamenlijk gemakkelijk een 'medium C-score'.

Uitleg over de berekening van de scores vindt u in de bijlagen.²

¹ Bijlage 2: Het scoreformulier.

² Bijlage 3: Berekening van de scores.

2 Pedagogisch klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg

De visie van het internaat geldt als ankerpunt voor het pedagogisch handelen.

Er wordt binnen het internaat dan ook veel waarde gehecht aan deze visie.

Het Vrij Internaat Midden-Limburg wordt gezien als de gezinsvervanger van de leerlingen.

Hierdoor speelt het een grote rol in de opvoeding van de kinderen. Het internaat kan dus gezien worden als het morele klimaat van de leerlingen.

Zoals eerder aangehaald weten we dat een positief moreel klimaat een gunstige invloed heeft op het gedrag van leerlingen..

Op basis van visieteksten en interviews binnen het internaat wordt er getracht hieronder een beeld te schetsen van het morele klimaat van het Vrij internaat Midden-Limburg. Een samenvatting van het interview vindt u in de bijlagen. ¹

2.1 Begeleiding en ontspanning

Omdat structuur erg belangrijk is, volgen de internen van het Vrij Internaat Midden-Limburg een dagindeling, die er als volgt uitziet:

07.15 u.: opstaan en wassen

07.40 u.: ontbijt

08.10 u.: naar school

12.00 u.: middagmaal

16.30 u.: vieruurtje

17.10 u.: studie

18.30 u.: avondmaal

19.10 u.: studie

20.00 u.: ontspanning

21.00 u.: naar kamer

21.30 u.: bedtijd voor 1ste jaar

22.00 u.: bedtijd voor 2de en 3de jaar

22.30 u.: bedtijd voor 4de, 5de en 6de jaar

De begeleiding van het internaat berust op twee pijlers: structuur en warmte.

Binnen een vaste structuur probeert het personeel voor een warme begeleiding te zorgen.

Concreet wil dit zeggen dat de leerlingen steeds onder toezicht staan en zich moeten houden aan een aantal vaste afspraken.

¹ Bijlage 4: Interview beheerster

Verder worden de leerlingen actief begeleid tijdens de studie. Zo kunnen er sommige leerlingen nood hebben aan ondervraging of een nieuwe studiemethode. Ook de agenda van de leerlingen wordt bijgehouden door de opvoeders. Indien nodig helpt de opvoeder de leerling met studietips, planning, studielocatie enz.

Over het algemeen worden de leerlingen in groep begeleid maar er is zeker ook ruimte en aandacht voor individuele begeleiding indien nodig.

Omdat niet enkel het internaat verantwoordelijk is voor de begeleiding, maar ook de school en de thuissituatie, wordt er gehamerd op een nauwe samenwerking. Vooral de samenwerking met de school en klasleraar is intensief. Ook wordt er op regelmatige basis vergaderd met het VCLB. Deze kunnen ingezet worden wanneer iemand meer specifieke hulp vraagt dan het internaat kan bieden.

Naast studie is ook ontspanning een belangrijke factor binnen de opvoeding van de leerlingen. Er wordt gestreefd naar een gezond evenwicht tussen studie en ontspanning.

Leerlingen met één of meer hobby's zijn altijd vrij om deze te beoefenen. Voor leerlingen die geen hobby buiten het internaat hebben, bestaat er altijd de mogelijkheid om tijdens de ontspanningsmomenten naar de sporthal of fitnessruimte te gaan en dit wordt ook sterk toegejuicht. En tot slot bestaat er voor de leerlingen ook de mogelijkheid om te ontspannen in één van de twee leefruimtes.

2.1.1 Regels & Afspraken

Allereerst is de dagindeling – die reeds werd weergegeven – een belangrijke houvast voor het dagelijkse leven op het internaat. Via deze dagindeling weten de leerlingen wat er van hun verwacht wordt en op welke momenten. Voor specifieke momenten zijn er bijzondere regels hieronder weergegeven:

Tijdens de eetmomenten wordt er aan de aangeduide tafels gegeten en niemand neemt eigen drinken of eten mee. Uit respect voor het milieu wordt er op het internaat gesorteerd en wordt dit dus ook van de leerlingen verwacht. Verder tracht men geen eten te verspillen door de leerlingen aan te raden niet teveel op hun bord te nemen gezien ze altijd mogen bijhalen. Tot slot dient het keukenpersoneel met respect behandeld te worden.

's Nachts hoort iedereen respect te hebben voor de nachtrust van een ander. Er wordt niet gelopen of geroepen in de gangen en er heerst stilte op het moment dat de lichten gedoofd worden. In noodgevallen kan 's nachts de opvoeder geraadpleegd worden.

Voor de regels tijdens de studiemomenten wordt er een onderscheid gemaakt tussen de leerlingen van het 1ste, 2de en 3de jaar en de leerlingen van het 4de, 5de en 6de jaar.

Voor de leerlingen van het 1ste, 2de en 3de jaar gelden volgende regels:

Tijdens de studiemomenten moeten de studietijden gerespecteerd worden.

Tijdens de hoofdstudie van 17.15 uur tot 18.30 uur mag er niets doorgegeven, gevraagd of gecommuniceerd worden omdat tijdens dit studiemoment de concentratie optimaal moet zijn. Gedurende de 2e studie van 19.15 uur tot 20.00 uur is er ruimte om spreekbeurten voor te bereiden, dactylo te oefenen enz.

Wanneer iemand extra uitleg wilt over een les of vak kan dit vóór de studie gevraagd worden aan de desbetreffende opvoeder.

Verder wordt er volledige stilte tijdens de studie verwacht en zit iedereen op zijn aangewezen plaats. Ook het gebruik van gsm en toiletten tijdens de studie is niet toegestaan.

Voor de leerlingen van het 4de, 5de en 6de jaar – die 65% of meer op hun maandrapport en 60% of meer op hun examens halen – bestaat er de mogelijkheid om te studeren op de kamer. Is dit niet het geval of verkiezen ze niet op hun kamer te studeren, dan volgen ze studie met de leerlingen van het 1ste, 2de en 3de jaar.

Voor het studeren op de kamer gelden volgende regels:

Tijdens de studie mag de kamer niet verlaten worden en er mag geen luide muziek gespeeld worden. Het gebruik van de computer is enkel toegestaan tijdens de tweede studieperiode.

De eigen kamer is een persoonlijk domein. Niemand heeft dan ook toegang tot de kamer van een ander mits toestemming van een opvoeder. De leerlingen zijn verantwoordelijk voor het poetsen van hun eigen kamer en dit gebeurt op een vastgestelde dag. Elektrische apparaten zijn niet toegelaten op de kamer met uitzondering van: een bureaulamp, een scheerapparaat, gsm-lader, een radio en een pc of laptop.

Verder moet het meubilair met zorg behandeld worden, met deuren slaan of muren bekladden is verboden. Respect voor materiaal is tevens een algemene regel die in het gehele gebouw van toepassing is. En wat er stuk gemaakt wordt, moet betaald worden.

Verder zijn er ook nog een aantal regels in verband met omgangsvormen en voorkomen.

Er heerst een absoluut respect voor elkaar. Er wordt van elke leerling verwacht beleefd en vriendelijk te communiceren in de gesproken voertaal namelijk het Nederlands.

Pesten is iets wat absoluut niet getolereerd wordt op het internaat, het wordt dan ook streng aangepakt omdat het internaatleven voor iedereen zo aangenaam mogelijk moet zijn.

Ook racisme wordt absoluut niet getolereerd, het internaat wil iedereen – van elke cultuur of afkomst – de mogelijkheid geven om zich te kunnen ontplooiën.

Er wordt ook van elke interne verwacht dat ze zich op een correcte manier gedragen ten opzichte van directie, opvoeders, personeel, huisbewaarders en externe bezoekers.

Tot slot mag de kledij in het internaat wat losser zijn dan tijdens de schooluren maar het moet wel verzorgd blijven.

Alcohol en drugs zijn ten strengste verboden op het internaat en tijdens de activiteiten die door het internaat georganiseerd zijn. Hoewel men roken ten stelligste afraadt, is het toegestaan om op bepaalde momenten te roken, onder strikte voorwaarden.

Tot slot is het verboden het internaat te verlaten zonder toestemming en afwezigheden dienen op tijd gemeld te worden met een briefje van de ouders of dokter.

2.1.2 Orde- en tuchtmaatregelen

Leefregels en concrete afspraken in het internaat zijn nauwelijks denkbaar zonder de keerzijde van de medaille: maatregelen bij de niet-naleving ervan.

De maatregelen zijn bedoeld om de leerlingen te helpen hun gedrag te verbeteren zodat een goede samenwerking met medeleerlingen en het personeel mogelijk blijft.

Het internaat werkt niet met een puntensysteem van straffen en belonen. Ze proberen de leerlingen een zo ruim mogelijk 'kader' te geven waarbinnen ze zich ten volle mogen ontplooiën. Voor de leerlingen die zich niet in dit kader kunnen vinden of gewoon storend gedrag vertonen bestaan er orde- en tuchtmaatregelen op het internaat.

In eerste instantie wordt er altijd voor ordemaatregelen gekozen, enkel wanneer deze geen effect hebben of in geval van ernstige of wettelijk strafbare feiten, zal er over gegaan worden op tuchtmaatregelen.

Bij het niet naleven van de regels kiest het internaat ervoor om de leerling, alvorens te straffen, eerst een duidelijke waarschuwing te geven. Wanneer dit geen effect heeft, wordt er binnen de ordemaatregelen altijd eerst gekozen voor alternatieve taakstraffen. Het kan hierbij gaan om het opruimen van de speelplaats, onkruid wieden, tafels afruimen, helpen afwassen etc. Daarnaast wordt er als tweede straf geopteerd voor een schrijftaak, deze is nooit nutteloos maar zal altijd over de leerstof of een les gaan. Ook kan het voorvallen dat leerlingen tijdelijk worden verwijderd uit de groep, bijvoorbeeld bij een activiteit.

Bij weinig of geen verbetering van het gedrag wordt er overgegaan op meer bindende gedragsregels of een contract. De beheerder van het internaat kan na overleg met de directeur en de ouders van de internen een contract opstellen om zo tot een verbetering van het gedrag te komen. Dit contract kan een aantal voorwaarden bevatten waar de internen zich aan moeten houden. Indien het contract niet de gewenste effecten overlaat, kunnen de internen een preventieve schorsing als ordemaatregel bekomen. Dit kan echter pas in uiterst ernstige situaties, namelijk: voor zware gedragsmoeilijkheden (dronkenschap, drugs, vandalisme, persoonlijk geweld,...) of wanneer de internen de goede werking van het internaat verstoren (blijvend negeren van afspraken of contracten, ongewenste intimiteiten,...).

De tuchtmaatregelen worden genomen wanneer de ordemaatregelen geen effect hadden of bij wettelijk strafbare feiten. Indien de beheerder en directie van mening zijn dat er redenen zijn om een tuchtmaatregel uit te spreken, wordt er altijd eerst een tuchtdossier opgesteld. Vervolgens worden de ouders van de interne uitgenodigd tot een onderhoud, waarna de uitspraak van de tuchtmaatregel schriftelijk wordt meegedeeld aan de ouders.

Mogelijke tuchtmaatregelen kunnen zijn:

- Een tijdelijke uitsluiting (maximum 10 schooldagen)
- Definitieve uitsluiting uit het internaat en dit voor een periode van 2 opeenvolgende volledige schooljaren.

Niet elke leerling reageert hetzelfde op bovenvermelde straffen. Voor sommige leerlingen komt een straf hard aan en deze leren dan ook snel hun lesje. Andere leerlingen vragen dan weer om een strengere aanpak. Het is een beetje de kunst van het personeel om op een correcte manier om te gaan met – het al dan niet – geven van straffen.

2.2 Dimensies

2.2.1 Sociale dimensie

2.2.1.1 Een huiselijke sfeer

Het internaat vervangt de thuissituatie van de interne leerlingen. Daarom wordt er veel belang gehecht aan een huiselijke sfeer. Het internaat probeert een tweede thuis te zijn voor de kinderen, echter een tweede thuis met wel wat meer 'gezinsleden'.

De internaatmedewerkers zijn in de loop van de schoolweken het eerste aanspreekpunt van de leerlingen. Ze zijn een belangrijke pijler in de opvoeding van de kinderen.

Hun algemene houding is dan ook van groot belang.

Er wordt gestreefd naar een positief leefklimaat waar er in een sfeer van vertrouwen en wederzijds respect gewerkt kan worden. Het is belangrijk dat zowel de leerlingen als leraren zich gerespecteerd voelen en respect tonen.

Door het creëren van een positieve sfeer tracht het internaat preventief te werken. Tevens zorgt het internaat hierdoor voor een soepele omgang met mekaar en een spontane, ontspannen vorm van discipline.

Tenslotte worden gastvrijheid en naastenliefde gezien als belangrijke waarden binnen het internaat. Met naastenliefde wordt bedoeld dat men zich verantwoordelijk voelt voor het welzijn van elke medemens en hem/haar behandelt zoals men zelf behandeld wil worden.

Via gastvrijheid tracht men elke leerling, ouder en instantie zich welkom te laten voelen ongeacht hun afkomst.

2.2.1.2 Samen en alleen

Het internaat probeert er voor te zorgen dat elk individu zich thuis voelt binnen de 'gezinscultuur' van het internaat. Samenleven als groep intern vraagt een bijzondere basishouding: samen eten, spelen, sporten, studeren enz. Hierdoor wordt er van de groep, zowel leraren als leerlingen, verwacht dat ze elkaar met wederzijds respect en vertrouwen behandelen. De waarde gelijkwaardigheid wordt daarom hoog in het vaandel gedragen binnen het internaat, hun uitgangspunt is hier dat elk individu even waardevol is en dat iedereen talenten heeft. Het is dan ook de taak van het internaat om er samen met de scholen op toe te zien dat alle leerlingen de kans krijgen hun talenten te ontdekken en verder te ontwikkelen. Verschillen in sociale afkomst, in economische draagkracht proberen ze in de mate van het mogelijke op te vangen via extra ondersteuning of begeleiding op studievlak, op socio-emotioneel vlak of op financieel vlak.

Dit alles verloopt binnen een duidelijke structuur want samenleven en omgaan met elkaar vraagt om afspraken. Deze afspraken zijn tot stand gekomen enerzijds om het samenleven in grote groep mogelijk te maken en anderzijds om vrijheid te creëren voor de leerlingen.

Om te kunnen groeien moeten jongeren de vrijheid krijgen om op ontdekking te gaan. Op die manier kunnen ze uitgroeien tot zelfstandige individuen.

Daarom biedt het internaat en de opvoeders een duidelijke structuur met leefregels en grenzen die gelden voor de hele groep. Binnen dit kader trachten ze de leerlingen een begeleide vrijheid te bieden. De leerlingen mogen zelf op zoek gaan naar hun persoonlijkheid en zijn vrij om te zijn wie ze willen zijn.

De opvoeders en medewerkers van het internaat zijn vertrouwd met al hun leerlingen, ze kennen de leerlingen die hun zijn toevertrouwd. Ze weten wat hun talenten en hun hobby's zijn en hebben hier dan ook bijzondere aandacht voor.

Niet iedereen is hetzelfde en niet iedereen heeft dezelfde talenten of beperkingen.

Daarom wordt er binnen de groep ook aandacht geschonken aan het individu, niet elke leerling vraagt namelijk dezelfde zorg of aandacht. Elke leerling loopt zijn eigen levenspad. Iedereen heeft eigen verwachtingen, doorloopt een eigen familiale geschiedenis en krijgt andere kansen.

Zo is het belangrijk dat niet enkel de groep, maar ook het individu gestimuleerd wordt.

Elke interne is vrij om met zijn/haar karakter, beperkingen en talenten de grenzen van een samenleving te ontdekken en aanvaarden. Zo bepaalt elk individu zijn of haar eigen klemtonen binnen het opvoedkundig kader van het internaat

2.2.2 Pedagogische dimensie

Het internaat wil via de waarden die ze vooropstellen aandacht hebben voor een brede en evenwichtige opvoeding van de leerlingen. Dit heeft tot doel de leerlingen de beste kansen te bieden om uit te groeien tot evenwichtige volwassenen met een brede kijk op zichzelf en de wereld. Het internaat kiest ook voor een groot aanbod aan visies en waardesystemen om iedereen de kans te bieden een eigen weg te zoeken met als referentiepunt de waarden en inzichten van het internaat. Met deze insteek zijn er een aantal waarden waar veel belang aan wordt gehecht.

Allereerst staat, net zoals binnen de sociale dimensie, respect voor elkaar en naastenliefde voorop. Doe een ander niet aan wat je zelf ook niet wil dat ze jou aandoen. Via deze waarden tracht men de leerlingen op te voeden tot respectvolle, behulpzame individuen. Leerlingen worden ook gestimuleerd om eigen verantwoordelijkheden op te nemen daar dit later van groot belang is. Zowel de leerlingen als de personeelsleden zijn verantwoordelijk voor hun eigen handelen en de leerlingen worden hier ook in begeleid. Iedereen krijgt de ruimte om de waarde 'verantwoordelijkheidszin' zelf in te vullen. Voor sommigen betekent dit een zieke klasgenoot helpen met huiswerk, voor anderen betekent dit dan weer zich aansluiten bij een inspraakorgaan. Hoe dan ook wordt iedereen gestimuleerd verantwoordelijkheid op te nemen op zijn eigen manier.

Verder is er ook grote aandacht voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden en een open, respectvolle communicatie. De aanwezigheid en het contact met anderen is een noodzaak, maar tevens ook een verrijking. Er wordt de leerlingen dan ook geleerd niet te pesten of spotten met andere leerlingen, geen dominant gedrag te vertonen ten opzichte van jongeren enz. In tegenstelling worden de leerlingen gestuurd om open en hulpvaardig met elkaar om te gaan. Personeelsleden communiceren op een open, eerlijke en respectvolle manier met de leerlingen en verwachten dit ook terug van hun.

Solidariteit, verdraagzaamheid en respect voor andere culturen of geloofsovertuigingen gaan hiermee hand in hand.

Verder wordt zowel het personeel als de leerlingen gestimuleerd tot een positieve, zelfkritische houding. Het is van groot belang dat de personeelsleden en de leerlingen zichzelf het functioneren en hun positie binnen het geheel regelmatig bevragen. Dit leidt niet enkel tot een positievere sfeer maar zeker ook tot een positieve zelfontwikkeling. Dit is tevens een stimulans voor de leerlingen om op zoek te gaan naar hun eigen identiteit. De overgangsfase van 'kind' tot 'volwassene' betekent onrechtstreeks op zoek gaan naar de eigen identiteit. Mits het grootste deel van de jongeren zich in deze overgangsfase bevindt, wordt er dan ook veel belang aan gehecht.

Deze kritische instelling is immers ook de motor om samen met anderen en in een sfeer van overleg dingen te verbeteren. Door zelfreflectie stelt men zichzelf immers in staat tot verbetering of verandering.

Verder wordt creativiteit binnen het internaat gezien als een basishouding. Een basishouding om zichzelf, anderen en de wereld tegemoet te treden. Creativiteit leidt ook vaak tot authenticiteit en dat is belangrijk voor de leerlingen.

Ook het personeel wordt gestimuleerd om creatief te zijn, zowel in de omgang met de leerlingen als in hun persoonlijk voordeel.

Tenslotte geven creatieve opvoeders een goed voorbeeld voor de leerlingen en dat werpt zijn vruchten af.

2.2.3 Spirituele dimensie

Het Vrij Internaat Midden-Limburg is een katholiek internaat. Dit wil echter niet zeggen dat er geen mensen van andere geloofsovertuigingen welkom zijn.

In de Genkse multiculturele context is het dan ook belangrijk dat er aandacht en ruimte is voor een brede waaier van culturen en geloofsovertuigingen.

De waarde verdraagzaamheid wordt binnen de spirituele dimensie vertolkt als respect hebben voor de gewoontes en gebruiken van anderen omdat deze vaak cultureel bepaald zijn.

De internaatcultuur is van oorsprong Katholiek maar elk individu is vrij om zijn eigen spirituele levenspad te bewandelen en moet hierin ook gesteund en begrepen worden door anderen. Met deze insteek trachten ze de jongeren aan te moedigen in hun 'spirituele' zoektocht. Concreet tracht het internaat dit te doen door samen met de leerlingen op zoek te gaan naar wat goed en waardevol is. Er wordt voortdurend geluisterd naar inzichten van godsdiensten, kunst, literatuur, wetenschap, filosofie enz. Zo plaatsen ze ook de boodschap van het Evangelie in de huidige context en proberen ze deze op een eigentijdse manier te duiden.

Het succes van de opvoeding wordt in grote mate bepaald door de persoonlijkheid van de opvoeder. Het spreekt voor zich dat de internaatmedewerkers de waarden die zij willen overdragen dan ook zelf moeten belichamen.

Het personeel en de leerlingen kennen een grote diversiteit. Dit zorgt regelmatig voor interessante dialogen en leerrijke discussies.

Verder worden op het internaat alle feestdagen erkend en gevierd, ook die van andere geloofsovertuigingen. Ze willen geen onderscheid maken aangezien ze vinden dat iedereen het recht heeft op een eigen geloofsovertuiging.

3 Toelichting

Informatie geven en uitleggen:

De kinderen worden door de opvoeders dagelijks bijgestaan tijdens de studie. Verder is het zo dat de opvoeders samenleven met de leerlingen. Hierdoor is er voor de leerlingen op elk moment van de dag iemand aanwezig om aan te spreken. Dit is positief gezien de leerlingen met al hun vragen en moeilijkheden terecht kunnen bij de opvoeders. Ook trachten de opvoeders altijd zelf het goede voorbeeld te geven.

Op het gebied van afspraken en sancties kan wat meer informatie zeker baten. De theorie is er, maar in praktijk zien we wat meer nalatigheid. Zo wordt er bij het overtreden van een regel geen vast patroon voor sancties gevolgd. De ene opvoeder spreekt de leerling aan tijdens eetmomenten, de andere opvoeder neemt de leerling apart. Eenduidigheid omtrent sancties zou een positieve vooruitgang betekenen voor het pedagogisch klimaat van het internaat.

Structuur en grenzen:

Allereerst is het belangrijk op te merken dat de dagindeling en de regels en afspraken een goede structuur bieden voor het moreel klimaat. Dit biedt een houvast voor de jongeren en het geeft hen een kader waarbinnen ze toch nog autonoom kunnen zijn. Tevens worden op deze manier de jongeren gestimuleerd verantwoordelijk te zijn, ze genieten zo van een begeleide zelfstandigheid. Er wordt geen gebruik gemaakt van een puntensysteem met straffen en belonen wat voor een goede balans van grenzen en autonomie zorgt.

De regels zijn realistisch en goed afgebakend, ze richten ook de nodige aandacht op het welzijn van de jongeren. Zo wordt bijvoorbeeld racisme en pestgedrag ten strengste verboden. De regels worden ook gemaakt in samenspraak met de jongeren, waardoor ze hun eigen inbreng kunnen leveren. Verder is het zo dat bij aankomst elke leerling op de hoogte gesteld wordt van de heersende regels, afspraken en sancties.

Deze zijn in theorie heel goed uitgewerkt maar naar transparantie en communicatie toe kunnen er nog wat verbeteringen plaatsvinden. Zo moet het maken van uitzonderingen een éénmalige, sporadische actie zijn en geen dagelijkse gebeurtenis.

Autonomie en ruimte:

De leerlingen van het internaat hebben elk een eigen kamer, deze ruimte is een persoonlijk domein en niemand mag dan ook de kamer van een andere leerling zomaar betreden. De leerlingen hebben hier de ruimte voor hun eigenheid en persoonlijke momenten. De eigen kamer zorgt ervoor dat de leerlingen zich kunnen terug trekken op momenten dat ze hier behoefte aan hebben. Verder zijn de leerlingen zelf verantwoordelijk voor hun kamer en ze dienen deze dan ook zelf te poetsen en te onderhouden.

Ook positief is dat er op het gebied van studie een onderscheid wordt gemaakt tussen de leerlingen van het 1ste, 2de en 3de middelbaar en de oudere leerlingen. Hierdoor hebben de oudere leerlingen wat meer autonomie dan de jongere leerlingen. Ze worden vanaf een bepaalde leeftijd dan ook in staat gesteld om hun eigen verantwoordelijkheden op te nemen op gebied van schooltaken.

Er zijn naast vaste studiemomenten ook vaste ontspanningsmomenten. Dit geeft de leerlingen de ruimte voor persoonlijke ontwikkeling en eigen initiatieven. De leerlingen worden gestimuleerd tijdens de ontspanningsmomenten. Ze worden aangemoedigd op zoek te gaan naar hun talenten en soms ook gewoon aangemoedigd tot welverdiende rust. Het beoefenen van hobby's wordt sterk toegejuicht en gepromoot.

Emotionele steun:

Zoals eerder aangekaart weten we dat er op elk moment van de dag iemand aanwezig is waar de leerlingen bij terecht kunnen. Het internaat probeert dan ook in sterke mate te zorgen voor een aangename 'gezinscultuur', waarbinnen elk individu zich thuis voelt. Vanuit het personeel tracht men de leerlingen het gevoel te geven dat ze met alles terecht kunnen bij hun opvoeders en begeleiders. Of het nu gaat om vragen over opgroeien, problemen op school of gewoon een leuke babbel. Gezien de grote groep leerlingen is het momenteel zo dat de vraag om emotionele steun vanuit de leerlingen zelf komt. Er wordt vanuit het internaat niet op vaste momenten individueel gecommuniceerd met de leerlingen. Gezien de grote groep is het ook niet altijd evident om in te spelen op de signalen die de leerlingen uitzenden, maar daar wordt wel naar gestreefd. Het aanbod komt dus minder vanuit het personeel, het is meer de vraag van de leerling waar rond gewerkt wordt. Positief zou zijn om regelmatig stil te staan bij de signalen die de kinderen uitzenden en hier preventief op in te gaan in plaats van te wachten tot de vraag vanuit de leerling zelf komt. Tot slot is het nog zo dat alle medewerkers en opvoeders vertrouwd zijn met al hun leerlingen. Ze kennen de leerlingen die hen zijn toevertrouwd en weten wat hun interesses en hobby's zijn. Ze trachten er dan ook altijd voor te zorgen dat de leerlingen zich belangrijk en gewaardeerd voelen en niet zomaar een kamernummer.

Een positief groepsklimaat:

Streven naar een positief leefklimaat is een van de doelstellingen van het internaat. Dit begrip kan en mag ruim opgevat worden. Het gaat van zorgen voor een mooie omgeving tot een gezellige sfeer. Daarbij is het uitgangspunt dat elk individu even waardevol is en dat iedereen talenten heeft.

Via het pedagogisch programma van het internaat wordt duidelijk welke waarden en normen zij voorop stellen, namelijk: respect, gastvrijheid, naastenliefde, gelijkwaardigheid, hulpvaardigheid en creativiteit. Vanuit deze waarden en normen kan afgeleid worden dat er gestreefd wordt naar een positieve sfeer.

Verder is het zo dat zowel de jongeren als het personeel gestimuleerd worden tot een positieve zelfkritische houding, dit is positief voor de zelfontwikkeling van het individu. Tevens zorgt het ervoor dat de leerlingen aangemoedigd worden tot persoonlijke verbetering en de begeleiders worden hierin getracht het goede voorbeeld te geven. Ook vanuit de regels en afspraken kan men afleiden dat er gestreefd wordt naar een positief groepsklimaat, zo worden pesten en agressief gedrag ten strengste verboden. Tot slot weten we dat er op het internaat regelmatig internaatsraden worden gehouden, dit is positief want zo worden de jongeren betrokken en is er ruimte voor persoonlijke inbreng. Wanneer leerlingen zich niet goed voelen in het huidige klimaat kan dit binnen de internaatsraden aangekaart worden.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusie

4.1.1 De vraagstelling

Scoren de leerlingen van het Vrij Internaat Midden-Limburg goed op een moraliteitstest en bevinden ze zich in een positief moreel klimaat?

4.1.2 Het antwoord

Met een gemiddelde score van 15,60%, die duidelijk netjes binnen de mediumscore ligt, kan gesteld worden dat de leerlingen van het internaat moreel competent zijn. Uit het pedagogisch programma van het internaat kan tevens afgeleid worden dat het om een positief moreel klimaat gaat.

4.1.3 Toelichting

Het antwoord is ook terug te vinden in de beschrijving van het pedagogisch programma, waar we duidelijke uitgangspunten van een positief moreel klimaat en een positieve morele opvoeding zien terug komen.

De structuur en de grenzen zijn duidelijk afgebakend, maar toch is er ruimte voor autonomie. De leerlingen worden gestimuleerd open en eerlijk te communiceren en het personeel neemt dezelfde open houding aan. Er is voldoende ruimte voor individuele en emotionele steun. Streven naar een positief groepsklimaat blijft één van de belangrijkste doelstellingen van het internaat, dit komt tevens ook naar boven als men kijkt naar de waarden waar men binnen het internaat belang aan hecht.

Pestgedrag en andere vormen van agressie zijn ten strengste verboden en worden dan ook bestraft, elk kind heeft namelijk evenveel recht op een aangename leefomgeving. Er wordt ook voldoende aandacht besteed aan een goede balans tussen onderwijs, ontspanning en ontwikkeling.

4.2 Aanbevelingen

De leerlingen scoren goed op de moraliteitstest en ook het pedagogisch programma van het internaat komt tegemoet aan de kenmerken van een positief moreel klimaat. Toch zien we vanuit de theorie dat het altijd beter kan. Vanuit het internaat zelf wordt ook aangegeven dat er gestreefd wordt naar verbetering.

De algemene missie en visie van het internaat zit goed en het pedagogisch programma is in theorie zeer goed uitgewerkt. Echter in de uitvoering ervan en dus in praktijk, kan het beter. Een eerste belangrijke punt om op te merken is de generatiekloof binnen het personeel. Dit is niet noodzakelijk negatief en men moet dan ook trachten het positieve hier uit te halen. Het personeel komt 1 maal per week samen om te vergaderen. Iedereen zou op deze vergadering aanwezig moeten zijn om te kunnen uitdrukken waar hij of zij verandering wil zien. De oudere generatie heeft met ervaring een stap voor op de jongere generatie, waar de jongere generatie dan weer kan zorgen voor een moderne inbreng. Dit is zeer positief gezien de opvoeding van de kinderen. De generatiekloof mag echter niet zichtbaar zijn voor de leerlingen. Het personeel moet als één team functioneren en er moet een duidelijke eenheid zichtbaar zijn. Er moet ook meer eenheid omtrent sancties bestaan. Elk personeelslid en elke leerling moet precies weten wat kan en wat niet en daarbij dus ook wat de gevolgen zijn van overtredingen. Deze gevolgen of sancties moeten schriftelijk uitgewerkt worden en duidelijk en transparant gecommuniceerd worden. Ze dienen door iedereen op dezelfde manier toegepast en nageleefd te worden.

Uitzonderingen krijgen op deze manier ook een nieuwe betekenis. Wanneer men dagelijks met uitzonderingen werkt, verliezen deze immers hun kracht.

Verder is het zo dat er op het gebied van activiteiten wat meer diversiteit gebracht mag worden. Dit kan en mag ruim opgevat worden. Zo kan het baten om op regelmatige basis leeftijdsgebonden activiteiten te organiseren. Ook werd op basis van het interview duidelijk dat er weinig rond actualiteit gewerkt wordt. Als het gaat om moraliteit kan je immers kinderen veel bijleren vanuit de actualiteit. Er gebeuren dagelijks morele en immorele dingen, die erg leerrijk kunnen zijn voor opgroeiende jongeren.

Tot slot is het ook zo dat er wat meer gewerkt mag worden rond sensitieve responsiviteit. Sensitieve responsiviteit betekent gevoelig zijn voor signalen die de leerlingen uitzenden. Concreet betekent dit dat men binnen het internaat moet trachten om af en toe wat meer aanbodgericht in plaats van vraaggericht te werken als het aankomt op emotionele steun. Dit is niet evident gezien de grote groep leerlingen, maar het toont zeker betrokkenheid en begrip naar de leerlingen toe. Het zal een positieve invloed hebben op het gevoel van de leerlingen en dit zal zich uiten op andere gebieden. Het is niet altijd evident om de juiste signalen op te vangen en zeker bij opgroeiende jongeren kunnen deze verwarrend zijn. Belangrijk hierbij aan te geven, is dat het stelselmatig tot een symmetrische relatie komen onmisbaar is binnen de morele opvoeding. De jongeren groeien op tot volwassen en mogen in hun relatie met anderen ook zo benaderd worden.

BESLUIT

Uit deel 3 kan geconcludeerd worden dat het goed gesteld is met de moraliteit van jongeren tussen 14 en 18 jaar binnen het Vrij Internaat Midden-Limburg. Na de bespreking van de test en de resultaten werd er gekeken naar het pedagogisch programma van het Vrij Internaat Midden-Limburg. Ook hier konden we aan de hand van de theorie concluderen dat het moreel klimaat van het internaat een positief moreel klimaat is. De theorie zit goed, maar in praktijk kan er misschien net dat tikkeltje meer geoptimaliseerd worden.

Nu het hele onderzoek in kaart is gebracht, kan ik overgaan naar deel 4 waar ik een kritische kijk werp op het geheel.

DEEL 4: KRITISCHE KIJK

Na de bespreking van het internaat en zijn werking, de theoretische achtergrond en het onderzoek zelf, kan er nu overgegaan worden naar deel 4: kritische kijk. Met de tot nu toe verworven informatie volgt er een kritische terugblik op het geheel.

Eerst volgt er een kritische kijk op de problematiek en de actuele tendensen.

Daarna wordt het onderzoek zelf onder de loep gelegd en vervolgens evalueer ik mezelf en mijn onderzoek, ondersteund door mijn persoonlijke mening.

1 Kritische kijk

1.1 Kritische kijk op de problematiek

Zoals ik in dit eindwerk eerder heb aangestipt, toont de literatuur aan dat wat wel of niet als moreel gezien wordt, verandert. Nieuwe generaties hebben doorgaans een ander idee over wat precies moreel goed en wat moreel verwerpelijk is en dan heb ik het nog niet eens over de culturele verschillen die ik opmerk als ik me buiten de westelijke wereld begeef.

De problematiek lijkt me heel erg relevant: in de kranten, op websites en in magazines vragen mensen zich voortdurend af of er iets aan de hand is met de jeugd. Daarvoor is niet eens wetenschappelijk onderzoek nodig: ik denk dat we allemaal wel eens commentaren hebben gelezen als 'de jeugd heeft geen respect meer', al heb ik dit toch eerst grondig nagekeken om me ervan te vergewissen dat mijn idee juist was.

Dan moet je je ook afvragen hoe het zit in internaten: een probleem met moraliteit kan daar immers heel wat impact hebben. De ouders zijn vaak afwezig en de kinderen moeten er meer steunen op begeleiders. Ik denk niet dat het onjuist is om te stellen dat van alle volwassenen in hun buurt begeleiders en leraars misschien wel de meest aanwezige potentiële rolmodellen zijn. Kijken naar het klimaat waarin de internaten zich dagelijks bevinden is dan ook onmisbaar.

1.2 Kritische kijk op de actuele tendensen

De actuele tendens lijkt te zijn dat de jeugd wordt gezien als moreel weinig competent. Er wordt vaak neergekeken op jongeren. De reden hiervoor is me niet volledig duidelijk want verder onderzoek heeft me bijgeleerd dat het goed gaat met de jeugd van tegenwoordig. Een mogelijke verklaring kan echter zijn dat behoorlijk negatieve en eenzijdige berichtgeving vanuit de media dit beeld in stand houdt.

Er heerst in mijn ogen niet enkel, een verkeerd, negatief beeld over de jongeren van vandaag, er heerst in mijn ogen ook een algemeen onveiligheidsgevoel onder de mensen. Toch weten we dat het onveiligheidsgevoel veel groter is dan de daadwerkelijke onveiligheid. Mensen lijken meer schrik te hebben op straat dan ooit tevoren en ze lijken tevens steeds minder en minder vertrouwen te hebben in organisaties en instituten.

Ook omtrent het pedagogisch klimaat van residentiële instellingen heerst er bezorgdheid. Gedurende mijn onderzoek kwam ik regelmatig artikels en verslagen tegen die handelden over de repressieve kenmerken van het klimaat in leefgroepen en de mogelijke effecten daarvan op de jeugd. Wanneer je in theorie kijkt naar de visies van deze instellingen, lijkt er echter niets mis. Ze voldoen aan de uitgangspunten die de literatuur beschrijft als uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. Het is echter in praktijk dat alles vaak anders loopt. Toch denk ik dat het de doelstelling van elke residentiële instelling is om voor een zo aangenaam mogelijk verblijf voor de jongere te zorgen. Ik denk dat het voor buitenstaanders altijd makkelijker is om te zeggen waar het beter kan, maar dat effectieve verbeteringen een langzaam en gedetailleerd proces zijn.

1.3 Kritische kijk op het onderzoek

Dit onderzoek heeft een positief resultaat, wat me nieuwsgierig heeft gemaakt naar meer resultaten. Hoewel ik bewust heb gekozen om me te focussen op één internaat, had een vergelijkend onderzoek tussen verschillende internaten zeker ook interessant kunnen zijn. Voor dit onderzoek heb ik enerzijds een test laten afleggen en anderzijds een literatuurstudie rond het pedagogisch klimaat uitgevoerd. In verband met de testpersonen had een grotere gelijkheid tussen het aantal geteste meisjes en jongens mogelijk een steviger resultaat kunnen opleveren. Verder is het zo dat ik voor het onderzoek naar het pedagogisch klimaat me enkel heb toegespitst op de literatuur en een verdiepend interview. Ik heb schriftelijk en theoretisch alles verwerkt rond het pedagogisch klimaat van het internaat. Na het onderzoek bleek echter dat het in theorie erg goed was gesteld met het pedagogisch klimaat van het internaat. Maar dat er in praktijk regelmatig uitzonderingen gebeuren op theoretisch voorgeschreven leef- en omgangsregels. Een meer praktijkgericht onderzoek had in dit geval mogelijk nog meer aan het daglicht kunnen brengen.

1.4 Kritische kijk op de doelgroep

De jongeren van het internaat zijn de doelgroep van dit onderzoek, maar een groot deel van het onderzoek handelt echter over het klimaat waarin ze zich bevinden. Toch werd er ook gekeken naar de doelgroep zelf. In deel twee werd de levensfase waarin ze zich bevinden, namelijk de adolescentiefase, besproken. En verder werden hun morele competenties gemeten aan de hand van een test. De leerlingen scoorden goed op de test, iets wat me enerzijds wel verbaasde. De eerste contacten met de doelgroep hebben bij mij dan ook een verkeerd beeld achter gelaten. Het leken weinig geïnteresseerde pubers die verplicht werden om de test in te vullen en geen enkele leerling leek dit dan ook met plezier te doen. Tijdens het berekenen van de resultaten dacht ik ook vaak aan hoe weinig interesse deze jongeren dan mogelijk voor morele dilemma's zouden hebben.

Maar verder denk ik dat het normaal is om op deze specifieke leeftijd meer interesse te tonen in sociale omgang met leeftijdsgenoten en persoonlijke ontwikkeling.

1.5 Kritische kijk op het pedagogisch klimaat

Het is duidelijk dat het internaat al het mogelijke doet om een goede, gestructureerde leefomgeving voor de internen te creëren. Het valt niet te onderschatten om een dusdanig grote groep leerlingen met elkaar te laten samenleven. Hiervoor is een eenduidige, algemeen aanvaarde visie nodig, die tevens door alle medewerkers van het internaat gerespecteerd moet worden. Het pedagogisch klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg is in mijn ogen een klimaat waarbinnen de jongeren goed klaargestoomd kunnen worden naar de toekomst toe. De visie waarop het pedagogisch handelen berust, is een visie die zowel structuur als vrijheid biedt, iets wat onmisbaar is.

De waarden en normen die centraal staan, zijn danig ruim geformuleerd dat iedereen in de mogelijkheid is – en hier ook toe wordt gestimuleerd – zijn eigen interpretatie eraan te geven. De balans tussen begeleiding en ontspanning zit naar mijn mening goed. Ook het feit dat er internaatsraden zijn, waarin leerlingen zelf betrokken worden om 'het systeem' te verbeteren, is in mijn ogen positief. Dit geeft leerlingen de kans tot hun eigen inbreng en tevens leren ze hierdoor ook op een positieve manier problemen aan te pakken. Het feit dat leerlingen inspraak hebben, is ook positief omdat er op die manier samen gewerkt wordt aan een positief klimaat. Ik heb gedurende het onderzoek naar het pedagogisch klimaat weinig bedenkingen of opmerkingen gehad. Wat ik echter ook reeds op mijn stage ondervond, was dat er soms moeilijkheden ontstaan rond generatiekloven. Ook op het internaat is er een generatiekloof tussen de opvoeders. In mijn ogen kan dit zeer zeker als positief gezien worden, mits de juiste samenwerking. De oudere generatie heeft immers met ervaring een stap voor op de jongere generatie, waar de jongere generatie dan weer kan zorgen voor een moderne inbreng.

2 Persoonlijke mening

2.1 Het onderzoek

Op basis van mijn theoretisch kader, de resultaten en de daarop volgende conclusies en aanbevelingen, hoop ik voldoende informatie te hebben achter gelaten voor eventueel follow-up onderzoek. Verder ben ik tevreden met het onderzoek dat ik gevoerd heb. Het heeft mij alleszins veel bijgeleerd over het pedagogisch klimaat van residentiële instellingen en in het bijzonder het pedagogisch klimaat van het Vrij Internaat Midden-Limburg. Ik vond het zeer interessant om het onderzoek uit te voeren. Ook het afnemen van de moraliteitstest was iets wat ik nog nooit eerder had gedaan en wat me dus ook zeer veel heeft bijgeleerd. De verwachtingen die ik op voorhand had en de uiteindelijke resultaten waren dan ook totaal verschillend.

2.2 Individueel traject

Mijn laatste jaar voor het bekomen van mijn diploma was een jaar vol uitdagingen, verassingen en leerrijke momenten.

Ik ben enorm blij en tevens fier dat ik mijn stage in het buitenland op een goede manier heb kunnen afronden. De andere cultuur heeft me niet enkel doen terugkeren met een rugzak vol herinneringen en leerrijke ervaringen maar ook met een positiever zelfbeeld. Verder heb ik sinds mijn buitenlandse ervaring ontdekt dat ik een bredere en meer open kijk heb op de wereld en zijn ongelooflijk grote diversiteit.

Ik denk dat dit zeker een positieve waarde is binnen het maatschappelijk werk.

Ook leerde ik door het maken van een nieuwe versie van mijn eindwerk hoe belangrijk het is om voldoende informatie aan te bieden, om duidelijk genoeg te zijn en om na te denken over of wat je schrijft wel voldoende is om ook derden een klare kijk te geven over het onderwerp dat je behandelt. In eerste instantie begreep ik niet waarom mijn eerste versie van het eindwerk onvoldoende was, het was pas later dat ik dit besepte. Ik heb erg veel geleerd van deze ervaring. Ik werd geconfronteerd met gevoelens van twijfel en teleurstelling en ik stond voor de taak deze gevoelens om te buigen in nieuwe motivatie en inspiratie. Dit was een zeer leerrijke ervaring, waar ik veel uit kan meenemen naar de toekomst toe.

Verder denk ik dat ik met dit eindwerk een mooi resultaat kan afleveren voor het behalen van mijn diploma. Ik vind dat ik gedurende mijn opleiding maatschappelijk werk een enorme vooruitgang geboekt heb. Ik heb niet enkel ongelooflijk veel kennis opgedaan maar ook op persoonlijk gebied ben ik gegroeid.

Wat me het meest heeft bijgeleerd zijn zeker de zelfreflecties. Voor de aanvang van mijn studie had ik hier immers nog nooit van gehoord. Via zelfreflecties heb ik mezelf en mijn omgeving beter leren kennen. Het is voor mij een ideaal hulpmiddel om ervoor te zorgen dat ik dagelijks blijf evalueren. Hierdoor kan ik ook nu zeggen dat ik mezelf zie als een capabele maatschappelijk assistent die de juiste attitudes, vaardigheden en kennis bezit en klaar is om het werkveld in te stappen.

BESLUIT

Binnen het laatste deel van mijn eindwerk heb ik een kritische terugblik uitgevoerd op het geheel. Zo heb ik een kritische kijk en persoonlijke mening gegeven op de problematiek, de actuele tendensen, de doelgroep, het pedagogisch klimaat, het onderzoek zelf en mijn individueel traject. Het is echter mijn persoonlijke mening hierover en die is voor iedereen wellicht anders.

ALGEMEEN BESLUIT

Binnen de Genkse multiculturele context ligt het Vrij internaat Midden-Limburg op het scholencomplex van vzw KASOG. Hierdoor kent het internaat een grote diversiteit aan leerlingen. De missie van het internaat bestaat eruit dat het wordt geacht om de leerlingen klaar te stomen tot bekwame, zelfredzame jongvolwassenen die klaar zijn om de wereld aan te kunnen en die zich perfect kunnen integreren in de normen, waarden en verwachtingen van de hedendaagse maatschappij. Er wordt vanuit het internaat nauw samengewerkt met andere instanties, de ouders en de leerkrachten van de leerlingen. Door dagelijks te streven naar een positief groepsklimaat tracht men een omgeving te creëren waarin iedereen zich thuis voelt en rustig naar volwassenheid kan groeien.

Ook werd er op basis van een literatuurstudie een beeld geschetst over wat moraliteit nu precies is. Wat zijn waarden en normen en hoe geeft men er betekenis aan. Mensen ontwikkelen dagelijks en zeker in de adolescentiefase kent de ontwikkeling van het individu een grote vooruitgang. De adolescentiefase wordt daarom ook één van de belangrijkste periodes in de ontwikkeling van de mens genoemd. Een groot deel van de leerlingen van het internaat bevindt zich ook in de adolescentie fase. Op het gebied van morele ontwikkeling gaat men binnen deze fase opzoek naar de waarden en normen waar men zelf belang aan hecht. Welke waarden en normen vinden zij als individu belangrijk en hoe geven ze er betekenis aan.

Ook werden in de theorie de uitgangspunten van een positief pedagogisch klimaat uitvoerig besproken. De belangrijkste uitgangspunten voor een positief moreel klimaat zijn: informatie geven en uitleggen, structuur en grenzen, autonomie en ruimte, emotionele steun en een positief groepsklimaat. Verder is het binnen de morele opvoeding belangrijk dat er een goede voorbeeldfunctie gegeven wordt. Bij opgroeiende jongeren is het ook belangrijk om stelselmatig tot een meer symmetrische relatie te komen.

Met deze theoretische achtergrond werd het onderzoek gestart.

Binnen het onderzoek werd er enerzijds gekeken naar de morele competenties van de jongeren. Deze werden gemeten aan de hand van 'The Moral Judgment Test.' De resultaten leverden een positief eindresultaat op, met een gemiddelde van 15,60% scoorden de leerlingen gemakkelijk een mediumscore.

Vervolgens werd er gekeken naar het moreel klimaat van het internaat. Er werd een vergelijking gemaakt met het theoretisch kader hierrond.

Uit dit onderzoek kon er ook een positief resultaat vastgesteld worden. Het pedagogisch klimaat van het internaat is een positief moreel klimaat. Via de dagindeling en tal van regels en afspraken kennen de leerlingen een duidelijke structuur. Toch is er voldoende ruimte voor autonomie en persoonlijke ontwikkeling. De leerlingen worden zowel in groep als individueel begeleid en er is altijd iemand aanwezig voor de nodige emotionele steun. Via de visie van het internaat komen de waarden en normen waar ze belang aan hechten naar boven. Deze waarden en normen eerbiedigen de eigenheid van elk individu en respect voor elkaar staat dan ook bovenaan de lijst.

Hoewel het internaat zeker tegemoet komt aan de kenmerken van een positief moreel klimaat, geeft het toch zelf aan te streven naar verbetering. Mogelijke punten voor verbetering werden dan ook besproken binnen de aanbevelingen. Zo kan er gesteld worden dat het in theorie allemaal goed zit, maar dat in praktijk niet alles volgens de theorie loopt. Er worden regelmatig uitzonderingen gemaakt op regels en ook sancties worden niet altijd op dezelfde manier toegepast. Verder bestaat er een generatiekloof tussen de opvoeders die momenteel op sommige gebieden nog voor een verschillende aanpak in opvoeding zorgt. Verandering is echter een langzaam en gedetailleerd proces, zeker in groepsverband.

Tot slot werd er nog een kritische terugblik geworpen op het verworven onderzoek. Er werd met een kritische blik gekeken naar de problematiek, de actuele tendensen, de doelgroep, het pedagogisch klimaat en het onderzoek zelf. En er werd afgerond met een persoonlijke mening op het onderzoek en het individueel traject.

BIBLIOGRAFIE

Boek:

BOON, T. "*Kind in ontwikkeling*". Z.p., Pressbooks, 2013.

KOHNSTAMM, R., *Kleine ontwikkelingspsychologie I. Het jonge kind*. Houten, Springer, 2009.

ALKEMA, E., *Meer dan onderwijs*. Assen, Van Gorcum, 2011.

GARZ, D., *Lawrence Kohlberg – An introduction*. Leverkusen Opladen, Barbara Budrich Publishers, 2009.

BOEREFIJN, J. & BERGSMA, A., *Opvoeden tot geluk: Help je tiener puberen*. Tielt, Lannoo, 2012.

CRAEYNEST, P., *Psychologie van de levensloop. Inleiding in de ontwikkelingspsychologie*. Leuven, Acco, 2010.

BAARS, E., *Goede zorg. Ethische en methodische aspecten*. Zeist, Christofoor, 2006.

Niet gepubliceerde werken:

HOSLET, A. & MOENS, M.A. & SPITAEELS, N. & WILS, S., '*Pesten*'. Brussel, Campus Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, 2006.

Informatie via het netwerk:

Professionelen. *Internet*, 2013. (http://www.vclblimburg.be/professionelen_info)

VZW KASOG (Algemene info). *Internet*, 2013. (<http://www.kasog.be/nl/algemene-info/vzw-kasog/>)

Startbanenprojecten JoJo en VeVe. *Internet*. (http://www.ond.vlaanderen.be/jojo/Laaggeschoolde%20onderhoudsmedewerkers/selectie_startbaners.htm)

Normen en waarden (verschil en voorbeelden). *Internet*, 2013. (<http://www.kritischehouding.nl/2013/09/normen-en-waarden.html>)

Wat is ethiek? *Internet*. (<http://www.ceg.nl/themas/wat-is-ethiek>)

LIND, G., Scoren en interpreteren van de morele oordeel Test (MJT), moreel oordeel Test (MJT). *Internet*, 2013. (<http://www.uni-konstanz.de/ag-moral/mut/mjt-intro.htm>)

Morele ontwikkeling. *Internet*, 2014. (<http://wij-leren.nl/morele-ontwikkeling.php>)

HOOGERS, R., Leertheorieën: behaviourisme, modeling en cognitief leren. *Internet*, 2011. (<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/85751-leertheorieen-behaviourisme-modeling-en-cognitief-leren.html>)

GEDRESSAC-DE KEIZER, J., Stap voor stap de goede kant op... *Internet*, 1999. (http://www.apologetique.org/nl/artikelen/mens/psychologie/JGDK_moreel_denken_Kohlberg.htm)

Internalisatie. *Internet*. (<http://psychologie.ahmas.nl/modules/pagesahmas/php/view.php?id=24871&rev=-1>)

VERSTUYF, A., Adolescentiefase. *Internet*, 2012. (<http://www.psycholoogalter.be/JongVolwassenenAdolescentie.aspx>)

Metacognitie. *Internet*. (<http://www.cultureelwoordenboek.nl/index.php?lem=601>)

DOHLE, M., Morele opvoeding in intercultureel perspectief. *Internet*. (http://www.waarden.org/studie/hoeken/2artikelen/dohle/#moreel_klimaat)

DE LANGE, M. & BOENDERMAKER, L. & GOORDEN, O. & KLEIJNEN, B. & KWAKMAN, S. & KWEE, I. & PRINS, A. & SIMONIS, C., Verzorging en opvoeding in de residentiële jeugdzorg. *Internet*, 2011. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Verzorging-en-opvoeding-in-de-residentiele-jeugdzorg?highlight=jongepier>)

JONGEPIER, N. & STRUIJK, M. & VAN DER HELM, P., Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Internet*, 2010. (<http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat?highlight=jongepier>)

MEIJ, H., De basis van opvoeding en ontwikkeling. *Internet*, 2011. (<http://www.nji.nl/nl/Normale-ontwikkeling-pdftekst.pdf>)

Grenzen stellen bij pubers : een moeilijke evenwichtsoefening. *Internet*.
(http://www.groeimee.be/sites/default/files/jwz_brochure_grenzen_stellen.pdf)

ELSE, Praten met pubers. *Internet*, 2013. (<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/ouder-en-gezin/110830-praten-met-pubers.html>)

Handleiding. *Internet*. (<http://www.samenspelopdebso.nl/handleiding/>)

STEVENS, L., Pedagogisch (basis) klimaat. *Internet*, 2015. (<http://wij-leren.nl/pedagogisch-basisklimaat.php>)

WALVRAVEN-RIKSEN, M., De hoogste tijd voor kwaliteit in de kinderopvang. *Internet*, 2005.
(<http://www.pedagogenplatform.nl/uploads/File/Lezing-LPK-2005-Riksen-Walraven.pdf>)

BOENDERMAKER, L. & VAN ROOIJEN, K. & BERG, T. & BARTELING, C., Residentiële
jeugdzorg: wat werkt? *Internet*, 2013.
(http://www.nji.nl/nl/Watwerkt_ResidentieleJeugdzorg.pdf)

CORNELISSEN, M. De jongere bestaat niet: negatieve gevolgen van beeldvorming over
jongeren. *Internet*, 2000. (http://marijecornelissen.nl/docs/de_jongere_bestaat_niet.pdf)